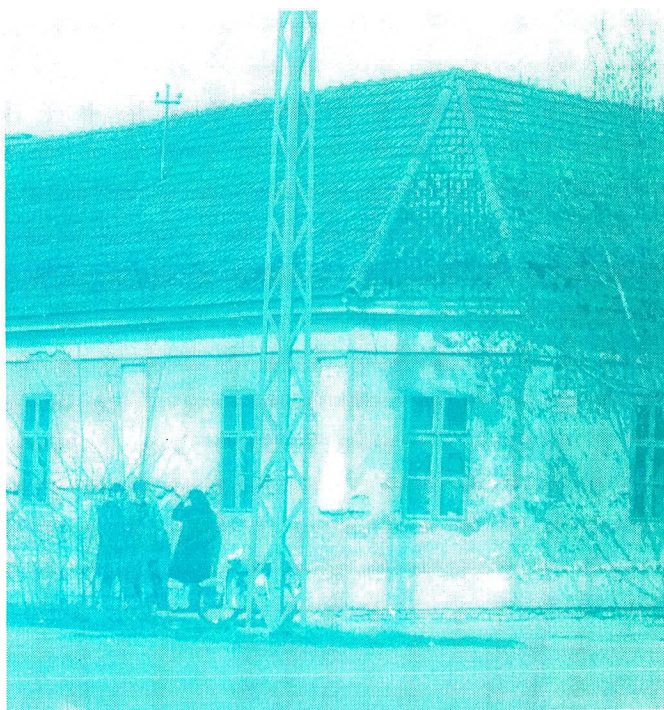
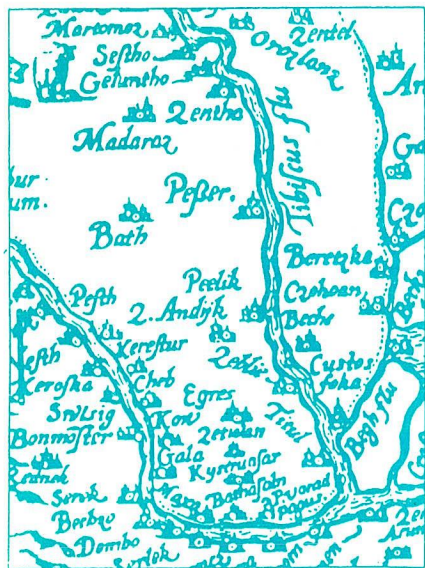

GRAD ZA MONOGRAFIJU SENTE

ILONA SLOBODA

ISTORIJA SENČANSKIH ZABAVIŠTA

ILONA SLOBODA

ISTORIJA SENĆANSKIH ZABAVIŠTA

**Ova knjiga štampana je
povodom 130 - godišnjice
osnivanja zabavišta u Senti.**

GRADA ZA MONOGRAFIJU SENTE - ZENTAI MONOGRÁFIA FÜZETEK

41/a. sveska

Ilona Sloboda: Istorija senčanskih zabavišta

Izdavač: Udruženje prijatelja muzeja i arhiva Dudaš Đula, Senta. Trg. m. Tita 1.

Uređivački odbor:

Išvan Fodor, Jene Hajnal, Janoš Sloboda glavni i odgovorni urednik,
Prevodilac: Marija Mrkobrad

Lektor: Predrag Popović

Korektor: Janoš Sloboda

Tehnički urednik: Ištvan Fodor

Kompjuterska priprema: Silvija Seleši i Predrag Popović

Štamparija: LOGOS, Totovo selo

Format: B/5

Tiraž: 600

Senta, 1996

ISBN 86-7082-007-2

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
373 .2(497.113 Senta) "1866/1996"

СЛОБОДА, Илона

Istorija senčanskih zabavišta / Ilona Sloboda ;
[prevodilac Marija Mrkobrad]. – Senta :
Udruženje prijatelja muzeja i arhiva
Dudaš Đula, 1996 (Totovo selo : Logos). –
74 str. : ilustr. ; 24 cm. – (Grada za monografiju
Sente = Zentai monográfia füzetek; 41/a sv.)

Tiraž 600. – „Ova knjiga štampana je povodom
130-godišnjice osnivanja zabavišta u Senti”
----> nasl. str.

ISBN 86-7082-007-2

a) Предшколске установе - Сента - 1866-1996
104284679

UVOD

*"Dete je jedan čudnovat
instrument, samo treba znati
svirati na njemu."*

Zoltan Kodalj

Onaj ko treba da rukuje ovim čudnovatim instrumentom je vaspitač, a mesto gde se svira je zabavište.

Prvo zabavište od kojega se računa istorijat ove institucije je osnovano u Velikoj Britaniji, u škotskom gradiću Nju Lenarku 1816. godine. U Londonu je prva ovakva institucija otvorena 1819. godine, a prvo zabavište na kontinentu je formirano 1825. godine u Parizu.

Prvo zabavište u Mađarskoj je otvorila Tereza Brunsvik 1828. godine. Prva škola za vaspitače i vežbaonica za oglednu nastavu osnovana je 1837. godine u Tolni, da bi 1843. god. bila preseljena u Budimpeštu u iznajmljene prostorije u ulici Kiralj. Odatle će 1844. god. biti premeštena u ulicu Valero.

Baron Jožef Etveš, pisac i ministar za kulturu je 1870. godine izneo pred parlament predlog zakona o zabavištima. Kasnije, 1875. godine, Karolj P. Satmari, poslanik parlamenta i sekretar udruženja zabavišta je sastavio zakonski predlog u vezi istog predmeta, ali on, zbog drugih, važnijih tema, nije stavljan i na dnevni red, pošto je tadašnja vlast bila prvenstveno zauzeta problemima osnovnih i srednjih škola. Na požurivanje poslanika, ministar za veru i kulturu izjavljuje da se: "...i bez zakona mogu postići rezultati u zabavištima."

15. oktobra 1888. godine na mesto ministra za veru i kulturu postavljaju grofa Albina Čakija, koji posle nepunih godinu dana izjavljuje: "Smatram svojom prvom dužnošću da priprelim predlog zakona o obdaništima."

Posle duže pripreme, aprila 1890. godine predlog je došao pred prosvetno pedagoški odbor, da bi u januaru 1891. godine on bio prihvaćen pod nazivom "XV član zakona o zaštiti dece". Ovaj zakon zabavištima namenjuje prvenstveno socijalnu ulogu: želi da reši problem vaspitanja dece koja ostaju sama kod kuće, da smanji smrtnost dece, a služi i pomadarivanju, jer pored osnovnih škola na mađarskom jeziku otvara i mađarska zabavišta. Pored ovoga donose se zaključci i u vezi otvaranja škola za vaspitače. Želelo se sprečiti zaoštavanje verskih nesuglasica...

U toku diskusija u parlamentu su predstavnici narodnosti - naročito Sasi - zamerali zbog uvođenja mađarskog jezika kao obaveznog. Više njih je zameralo i to da je na 80 dece postavljena samo jedna vaspitačica i jedna dadilja, što onemogućava pravilnu i potpunu brigu o deci. Neki su zamerali obavezности pohađanja zabavišta, a pored ovoga se javljaju i verski problemi. Međutim, zakon je i pored navedenih primedbi ostao na snazi - sa zanemarljivim izmenama, a kasnije je, sa promenom nekoliko uredbi, ostao na snazi u Mađarskoj sve do 1953. godine. On se i kod nas primenjuje sve do završetka II svetskog rata, naravno, u saglasnosti sa duhom vremena.

Prema pomenutom zakonu zabavište obuhvata decu od 3. do 6. godine života, a ciljevi su mu zaštita tela, razvijanje morala, kao i priprema za školu.

Otvaranje i održavanje zabavišta i obdaništa spadaju u nadležnost opština, ali se daje mogućnost verskim organizacijama, pravnim licima i državi da formiraju ovakva obdaništa.

Razlikuju se tri kategorije zabavišta: ona u većim gradovima i značajnim centrima koja odgovaraju opštem nivou doba, kao i svim pedagoškim zahtevima; stalna utočišta tamo gde za prethodna nema mogućnosti, "ali snaga opštine izdržava"; letnja obdaništa tamo gde ni za jedno od prethodnih nema mogućnosti (verovatno za vreme sezonskih radova);

Prema intenciji zakona "u ovom uzrasu deteta, koje još nije sposobno za razumevanje i usvajanje apstraktnih ideja, učenje je apsolutno isključeno iz ustanove".

Glavni cilj je da se isključenjem učenja, "razvijaju osećanja i uočene sposobnosti, pamćenje da se razvija učenjem kraćih pesmica, a sposobnost mašte - a ovim i moralna osećanja - da se takođe razvijaju".

Ove lepe ideje su se međutim samo vrlo manjkavo i nepotpuno ostvarile. Ovo dokazuje i članak napisan u stručnom časopisu "Kisednevelés" (Vaspitanje mališana) koji je pisan u čast desetogodišnjice objavljivanja zakona. "Materijalno stanje vaspitačica se nije popravilo. Broj zabavišta je za deset godina doduše porastao, ali ne u onoj meri u kojoj su to očekivali sastavljači Zakona. Posle deset godina je od tri škole za vaspitače ostala samo jedna. Ostvarivanje Zakona sprečavaju neizmerne prepreke. U nadi da će opštine ili država možda imati izvesnu sumicu za zabavišta, stvarnost je bila da za ovo ni jedna ni druga nemaju ni filera...

...pa nije mogao ni da raste broj one dece koja su imala dobru negu i pravilno vaspitanje... Jedino je istina, da danas već i učitelji i oni koji to nisu priznaju i objavljuju da je dete koje pohađa zabavište u školi "bolji materijal", sa ovom decom škola u učenju mađarskog govora postiže bolje rezultate nego sa učenicima koji nisu videli zabavište...

...Da je zabavište korisna, iz vaspitnih i nacionalnih interesa potrebna ustanova - ovo je njen najdragoceniji uspeh... Doći će vreme kad će u opštinama svugde postojati škole i zabavišta, jedno pored drugog... biće jer je ovo uverenje svakog od nas."

Prvi stručni, teorijski i metodski priručnik o vaspitanju male dece i o školama za mališane napisao je Semjuel Vajldering, a koji je prvi put objavljen u Londonu 1823. godine. Drugo izdanje ove knjige na nemačkom jeziku, dopunjeno podacima drugih engleskih autora, koristila je i Tereza Brunsvik. Dugo godina ovo je bio jedini priručnik za vaspitače u zabavištima. Njegov značaj dokazuje i to, da se prevoda ove knjige prihvatio sam Lajoš Košut.

Nažalost, ovaj prevod nije objavljen. Pripremljen je samo jedan izvod na mađarskom jeziku, verovatno za učenike vaspitačke škole, čiji je pisac nepoznat. Naslov rukom pisanog izvoda je: "O ranom vaspitanju dece i o engleskim zabavištima - napisao S. Wilderspin - na nemački preveo J. Verthajmer (štampano u Beču 1828. godine)".

Interesantno je od reči do reči priključiti uvodne pasuse ovog dela, u kome su jasno izneti ciljevi i zadaci zabavišta.

PROSTI ZAPISI O VASPITANJU MALIŠANA I ŠKOLI ZA VASPITANJE MALIŠANA

Pametno versko vaspitanje se može uskladiti sa ophođenjem prema mališanima. Više primera mogu navesti o očiglednoj koristi ako se Vaspitanje otpočne naročito u vreme formiranja srca. Koliko roditelja pati, videći da im deca primaju zlo, a što je tužni rezultat

nevaspitanja. Otklanjanje i sprečavanje daljeg razvijanja zla, koji se zapažaju u dečjem srcu, sveti je zadatak svakog moralnog čoveka. I pored najveće brige Institucija koje čuvaju očima policije, tužan je zaključak da se broj robova u zatvorima ne smanjuje nego povećava. Bez školskog i crkvenog vaspitanja i obrazovanja on bi se nesumnjivo još više povećavao. Ovo će se najlakše sprečiti ako maloj deci u gradovima i selima ne dozvolimo igranje i lutanje na ulici gde neće naučiti dobro, nego loš moral, prevaru, krađu i laž, bestidnost, pre nego što nauče govoriti. Ali šta jedna uboga udovica koja živi od nadnice, a ima četvoro ili petoro dece od kojih i najveće nema više od deset godina, treba da radi? Kako da pomogne da spreči i sačuva svoju decu od okorelosti i nemoralnosti? Ona svakodnevno treba da ide na posao, da sebi i svojoj deci zaradi hleb, odeću, te je primorana da decu ostavi samu, ili mlade da ostavi starijima, jer ne postoji instituti koji bi ih besplatno sačuvali od nemoralnosti, a u današnje škole mališane ne primaju, tako da ni starije ne može slati u školu jer treba da čuvaju mališane. Tako će se sada igranje na ulici, lutanje, druženje sa drugom decom, loše navike, zao moral, toliko ukoreniti u srca, da ih vremenom neće moći ne samo roditelji, nego ni zakoni, ni kazne iskoreniti više. "Prut se savija dok je savitljiv." Kolika opasnost, telesna i duševna, preti deci od druge do sedme godine zbog lutanja na ulici itd. Dete će naučiti onaj jezik kojim govore sa njim prvo i najviše, tako da će one običaje i moral usvojiti na koji ga upućuju prvi razgovori, zavodenja, primeri itd."

Četvrto poglavlje, knjige nas upoznaje sa pravilima škole za mališane koja se odnose na roditelje.

1. Roditelji svoju decu šalju u školu čistu, umivenu, sa lepo očešljanom, kratko ošišanom kosom, da budu tamo prepodne od 8 do 12 i poslepodne od 2 do 5 sati.
2. Ako neko dete prepodne stigne posle 9 sati, mogu ga vratiti sa napomenom da dođe poslepodne, a ako i poslepodne dođe posle 2 sata, onda se ovome ceo dan ne dozvoljava da uđe u školu.
3. Roditelji mogu dati detetu ručak ujutru, tako da onda neće trebati da brinu ujutru od 8 do uveče do 6 sati.
4. Ako neko dete izostane iz škole sa znanjem roditelja, ali bez opravdanog razloga, a oni o tome ne izveste učiteljicu ili učitelja, neće mu se više dozvoliti pohađanje škole.

Posmatrajući danas ovaj pravilnik, možda su zahtevi malo strogi, ali su verovatno bili celishodni.

Sedmi deo govori o "uređenju učenja u školama za mališane". Rezime ovoga, koji je dao sam sastavljač, prilažemo u celosti.

"U ovom delu se daju uputstva učitelju o tome: šta će učiniti na početku nastave u Školi za mališane; kako će ih navikavati na red; na rad; pažljivost; kako da ih zanima da ne zažele da se vrate kući; kako da ih podeli na klase; koga od njih da postavi za redare; kako da ih uči lekcijama; sa koliko učenika da počne nastavu; na koji način da sačuva školsku disciplinu; po čemu da razlikuje klase jednu od druge; kako treba malo dete navikavati na to da zna da pomogne sebi, misliti itd."

Nadalje, nailazimo na opširan opis nastavnog gradiva sa iscrpnim metodskim uputstvima.

Nastava (u knjizi učenje) počinje upoznavanjem "prirodnih nauka" i to pomoću "posmatranja i opisivanja predmeta u prirodi itd."

"Predmete iz prirode treba okačiti na nekakve table, zalepiti, vezati ili prikucati, na jednu koliko i na drugu, npr. 20 - 25 komada.

Na prvoj tabli neka bude npr. gvožđe, bakar, kamen (dve vrste, odnosno prirodni i obrađeni). Na drugoj tabli može biti: kudelj, lan, koža, platno itd. Postavljajući tablu ispred dece, redar pokazuje štapićem na pojedine predmete i govori im ime - deca ponavljaju za njim - i tako će naučiti da ih prepoznaju. Pošto su naučili nazive predmeta sa table, redom mogu naučiti i njihove osobine itd."

Pored korišćenja gore pomenutih sredstava, knjiga ističe značaj i drugih sredstava očigledne nastave, naročito slika.

"Za učenje pomoću slika potrebno je više slika (10) iz carstva prirode i umetnosti i pošto će boje prvenstveno privući pažnju učenika, čim ugledaju ove slike sami će pitati Učitelja šta je to itd."

Korisna su, a možda još i danas prihvatljiva i sledeća uputstva: "Ako učitelj primeti da deci počinje da biva dosadno učenje, odmah treba da prekine, jer učenje je samo dotle korisno dok dete pazi. Učenjem pomoću slika interesovanje dece raste, pa će se brže umoriti učitelj nego oni!" itd.

"Dovoljno je odjednom samo na jednoj tabli učiti ili pokazivati, jer posmatrajući više njih deca se zadovolje samo razgledanjem." itd.

"Na zabavišta treba gledati kao na spoj škole sa dečjom sobom: dakle, razonođenje dece je glavni zadatak ove Ustanove. A pošto mala deca brzo postanu bezvoljna i tužna, moramo voditi računa o njihovom razveseljavanju kao i o učenju. Jer, ako se čovek ne trudi da razonodi dete od 2 do 3 godine, moguće je da će ono plakati za svojom Majkom, a desetoro - dvanaestoro dece koja plaču mogu celu školu uznemiriti."

"A učenje pomoću slika se izvodi ovako: Na svakom mestu za odgovaranje se okači jedna tabla sa slikama, sa koje treba govoriti lekcije. Tada dođu na prvo mesto njih osmoro. Redar svojim štapićem pokazuje slike i pita za njihova imena sve dotle dok deca ne nauče ime svake slike sa jedne table. Oдавde ih vodimo do drugog pa trećeg mesta za učenje lekcije sa svake table. U međuvremenu se deca po osmoro vode od drugog mesta do trećeg itd. Ova promena mesta stalno drži pažnju učenika - što koristi zdravlju i rasteruje dosadu. Ovo učenje pomoću slika je stoga veoma korisno." itd.

Najverovatnije je i u prvim senčanskim školama rad tekao po gore navedenom.

Na kraju veka u najvećem broju država u Evropi, a tako i u Mađarskoj (od dvadesetih godina ovog veka i u Jugoslaviji) su postali najrasprostranjeniji tipovi zabavišta koje je obrazovao nemački pedagog Fridrih Frebel, pristalica Pestalocija. Umesto dotadašnjeg vaspitanja u duhu kasarne, on na prvo mesto stavlja igru i razvijanje dečjeg stvaralaštva, zbog čega uvodi vežbe za razvijanje veštine ruku i čula.

Kao što se iz gore navedenog vidi, zabavišta će postepeno biti pod uticajem Frebelovog učenja. I direktor somborske Učiteljske škole, profesor Nikola Vukićević je veliki pristalica Frebelovih zabavišta, jer, kao što piše: "Ove vrste zabavišta ne isključuju porodično vaspitanje, već ga uzimaju za osnovu, dopunjuju porodično vaspitanje pripremajući decu za školski i pravi život. U ovim institucijama, uz prijatnu rasonodu i rad, deca se pripremaju psihički i fizički i ova deca su mnogo sposobnija za život u školi nego ona koja su sama u porodici."

Zahvaljujući ovome, osamdesetih godina zabavišta postaju opšte omiljena, sve više poprimaju vaspitni karakter, umesto dotadašnjeg socijalnog. Vaspitačicama na srpskim odeljenjima veliku pomoć pruža u njihovom stručnom uzdizanju stručno - pedagoški časopis "Školski list", koji u više svojih brojeva upoznaće čitaoce sa Frebelovim radom i

njegovim rezultatima na polju vaspitanja u zabavištima. Takođe prikazuje vaspitno-obrazovni rad koji se odvija u drugim državama.

1891. godine u Novom Sadu izdaju knjigu A. Kelera prevedenu na srpski jezik pod nazivom "Osnovi pedagoških ideja Frebelovih i njihova primena u porodici i zabavištima i školi".

Vaspitačima na mađarskim odeljenjima pruža veliku pomoć "List vaspitača i roditelja" štampan 1870. godine, a zatim i "Vaspitanje mališana" izdavan u peridu od 1879. do 1944. godine.

SENČANSKA ZABAVIŠTA PRE PRVOG SVETSKOG RATA

Na teritoriji današnje Vojvodine prvo zabavište je osnovano 13. avgusta 1843. god. u Subotici. Senta može da se ponosi time što je već 1. jula 1866. god. otvorila pred mališanima kapije zabavišta, koje je bilo drugo u Vojvodini. Osnivanje zabavišta je bila ideja opata Eleka Benedeka, koji je već 1864. god. ponudio u korist ovog 300 forinti. Ugledajući se na njega, mnogi ovim oduševljeni rodoljubi pomogli su otvaranje institucije, pa je i predsednik odbora pozvao stanovnike da, bez obzira na veru i narodnost, pomognu ovu akciju.

Tako je u Senti prvo zabavište otvorilo kapije pred mališanima 1866. god. posle žetve, u kući Ferenc Segfija. Velikodušnost vlasnika pokazuje to što je godišnje tražio samo 100 forinti za korišćenje prostorije. Ovu svotu su obezbedili roditelji, dok su platu vaspitaču (takođe 100 forinti godišnje) pokrivali iz gradske kase. Vredi napomenuti da je prvi vaspitač bio Antal Seli koji je rođen u Subotici 1844. godine, u Budimpešti je završio školu za vaspitače, a od 1866. do 1903. godine, do smrti, radio je u Senti.

Izглеda da su tadašnji građani brzo shvatili značaj ovakve brige o deci, jer posle četiri godine se postavilo pitanje otvaranja još jedne ovakve institucije. 1870. godine se donosi odluka o otvaranju još jednog zabavišta.

Plate vaspitača iznosile su oko 500 forinti, ali od ove sume oni su bili dužni da izdržavaju i jednu dadilju. Nisu dobijali posebnu naknadu za školu, a stan im je bio obezbeđen.

Nažalost, iako su svi svesrdno pomagali otvaranje zabavišta, ova situacija ni iz daleka nije bila ružičasta. Janoš Aulik, gradski gazda, 1872. god. izveštava da se kuća iznajmljena za zabavište srušila, te da je materijal zgrade prodao. Prva zabavišta su bila u tadašnjim ulicama Faj i Košut. Najstarije zabavište, koje je još dugo godina služilo ovoj svrsi, 1876. god. je prvi put otvorilo kapije u sadašnjoj ulici Sv. Miletića.

Ovo je bila prva zgrada koju je grad kupio, do tada su prostorije samo iznajmljivane, što je ne jednom otežavalo stanje zbog selidbe.

Materijalno stanje vaspitača se poboljšava 1878. godine, kada njihove prinadležnosti bivaju izjednačene sa platama učitelja. U ovo vreme rade već tri zabavišta i obuhvataju 588 dece. Sledeće godine u okviru Školskog odbora zabavišta dobijaju svoj Nadzorni odbor, čiji članovi posećuju zabavišta i ujedno se brinu o njima. Samostalnu upravu nisu imali, 1898. rade pod rukovodstvom direktora škole Ferenc Forajja. On je sastavio godišnji plan za zabavišta, koji je pak odobrio Nadzorni odbor.

Zbog prevelikog broja dece, u ovim zabavištima su ih samo čuvali, navikavali ih na najosnovnije zdravstvene i kulturne navike, možda naučili dve do tri pesmice. Godišnje jednom ili dva puta, ne štedeći novac ni vreme, prikazivali su sjajne predstave na pozornici.

Jedan radni dan u zabavištu, prema opisu savremenika, izgledao je ovako:

"Dnevni red:

- Zbor od 8 do 9 časova u predsoblju, pošto je vešalica visoko, dadilja svlači decu i ona im veša kapute. Oдавde deca idu u radnu prostoriju. Ovaj čas je bio tzv. slobodno vreme dece, jer su mogla da pričaju, da ustaju sa mesta. Igračke tada nisu dobili, ali "da se ne dosaduju često su igrala kružne igre, ili na komandu pomoću "skljocalice" izvodila gimnastičke vežbe.

- U 9 sati molitva, proveravanje čistoće, a zatim na komandu, brisanje nosa. (Deca su poredana pored zida, na komandu se okrenu prema zidu, a zatim, na znak "skljocalicom", zajedno izduvavaju nos u maramice vezane za keceljice.) Tada se dve grupe razdvajaju.

- Od 9 do 10 časova su vaspitačica ili pripravnice držale dva planirana zanimanja, posle toga je sledilo pranje ruku i užina. U 11 časova su odlazili kućama.

- Posle podne od 2 do 4 časa je program bio uglavnom isti.

Težište rada je bila disciplina, stalno su isticali izrazi "dobro dete" - "nevaljalo dete", a jedina pozitivna osobina je bila poslušnost. Dobrim detetom je smatrano ono koje nije govorilo, nije se svađalo, nije ništa pitalo, polučasovna zanimanja je ćutke presedelo, kretalo se na komandu, a pesme i recitacije je lepo i glasno odrecitovalo.

Istaknutom vrednošću smatrana je produkcija. Ono dete koje nije htelo da odrecituje naučenu pesmicu, držali su glupim. U vaspitanju su smatrali najvažnijim rodoljublje, pobožnost i poštovanje autoriteta.

Teme pojedinih zanimanja koje su bile unapred tačno određene, nikada nisu mogle da uzmu u obzir spontana interesovanja ili ideje dece.

I pored ovoga, mališani su voleli da idu u zabavište, pa je verovatno zbog ovoga Školski odbor 1893. godine, kao i ranijih godina, predložio otvaranje još dva zabavišta, ali ovo je prihvaćeno tek 1898. godine kada je otvoreno samo jedno zabavište. Radnici zabavišta su radili u vcoma teškim uslovima.

Zgrade su često prokišnjavale, patos je bio truo, nameštaj se najčešće sastojao od nekoliko dugačkih klupa i jednog pohabanog ormara. Jedna vaspitačica i jedna dadilja su vodile brigu o gotovo stotinu mališana.

1891. god. se pokušalo sa popravkom ovako teškog stanja pojavom "Zakona o vaspitanju mališana" koji je određivao zadatke te humane institucije.

To su bile: zaštita, nega i čuvanje dece od 3 do 6 godina, njihovo navikavanje na red i čistoću, razvijanje umnih, psihičkih i fizičkih sposobnosti. Za učenje, koje je bilo predviđeno u osnovnim narodnim školama, ovde nije bilo mesta.

Zabavišta i letnja prihvatilišta tokom cele godine mogla su opstajati u okrilju države, opštine, verske zajednice, pravnih i privatnih lica. Oni su bili obavezni da prijave otvaranje istih kraljevskom nadzorniku. Privatna lica su morala tražiti dozvolu od nadležnog organa. Tamo gde je postojalo zabavište, roditelj je bio dužan slati svoju decu, sem ako nije dokazao da dete kod kuće ili na drugom mestu ima odgovarajuću i stalnu negu. Roditelj koje nije slao dete, plaćao je kaznu od 10 do 15 kruna, koje je imao uplatiti na račun zabavišta ili obdaništa. Bolesna i zaostala deca nisu bila primana.

Zakon se trudio da smanji i preveliki broj učenika: na jednu učionicu predviđao je 80 dece sa 0.8 kvadratnih metara površine po jednom detetu. Jedna vaspitačica i dadilja nisu mogle imati za nadzor više od 80 dece. Ako bi broj dece prevazilazio 40, obavezno se morala postaviti i dadilja.

Zabavišta su bila otvorena od ranog jutra do kasne večeri. Raspust je najviše mogao trajati mesec dana i to samo zimi.

Zapošljavane su vaspitačice koje su stekle diplomu u vaspitačkim školama u domovini.

Dadilje koje su radile u obdaništima polagale su ispit i dobijale diplome pred kraljevskim nadzornikom. Plać im je određivao osnivač zabavišta u zavisnosti od mesnih prilika. Sa stanom, one nisu mogle biti niže od 300 forinti, u gradovima koji su imali više od 10 000 stanova plata nije mogla biti niža od 400 forinti, a u letnjim prihvatištima niža od 100 forinti mesečno.

Savesne vaspitačice su i pored maćehinskih uslova, savesno obavljale posao oko mališana čijeg su se čuvanja i vaspitanja prihvatile. Možda se baš zbog ovoga stalno nanovo javljala ideja o otvaranju novog zabavišta, no ovo je ostvareno tek 1907. god. U ovu svrhu su iznajmljene tri prostorije u kući Andraša Bernjika, a na mesto umrlog Antala Selija postavljena je vaspitačica Gizela Habram - Nad.

Tako su u Senti u zabavištima gornjeg i donjeg grada radile Gizela Habram - Nad, Marija Supić i Marija Merenji - Gomboš kao vaspitačice, te dadilje Ilona Kolai i supruga Karolja Buša.

U obdaništu na Gornjem Bregu je radila Flora Repaš.

Da se vaspitanje po obdaništima sve ozbiljnije shvatalo, vidi se iz toga što se donosi odluka po kojoj vaspitačice godišnje tokom mesec dana mogu prisustvovati raznim seminarima. Izdaci su pokriveni iz kraljevske blagajne.

Posle duže rasprave odobrena je plata dadilji Veri Nemet koja je radila u novo-otvorenom zabavištu.

A od 1909. god. isporučuje se i dohodak vaspitačici Gizeli Levai. Pomenute godine vaspitačice su dobile državno postavljenje.

1910. godine je Ministarstvo vere i kulture odobrilo i podržavljenje zabavišta, te je dotadašnji Školski odbor dopunjen Odborom za nadzor zabavišta. No, izgleda da je konačno podržavljenje zabavišta ostvareno tek 1913. godine, jer je, po starom zapisu iz 1912. god. "na osnovu starog ugovora, podržavljenje postalo bespredmetno, u tekućoj godini će se ponovo raspravljati o njemu", dakle, neće doći do reforme zabavišta, direktor je i dalje bio Ferenc Foraji, supruga Lajoša Kutija i dalje za upravljanje zabavištima nije dobijala nadoknadu. 1913. god. se dopunjava stari ugovor i do podržavljenja zaista dolazi 1. septembra te godine.

SENČANSKA ZABAVIŠTA IZMEĐU DVA SVETSKA RATA

Prvi svetski rat ostavlja trajne posledice na život ljudi, tako da od 1914. do 1917. god. možemo čitati samo najtužnije vesti iz života zabavišta.

Zbog nedostatka materijalnih sredstava odbijaju se gotovo sve molbe u vezi sa popravkom zabavišta ili one oko obnavljanja nameštaja. Posle duže rasprave 1. januara 1918. od obdaništa u Gornjem Bregu se formira zabavište, sa tim da vaspitačica vodi oba odeljenja. U Senti je, izgleda, opravka zabavišnog krova bila neophodna, jer je to bilo učinjeno.

Po završetku prvog svetskog rata 1918. god. osniva se Narodna Uprava na teritoriji Banata, Bačke i Baranje. Stvara se osobena vojvodanska uprava, koja u skladu sa svojim potrebama formira celu prosvetnu politiku. U martu 1919. god. Narodna Uprava izdaje naređenje o organizaciji zabavišta i njihovom privremenom uređenju. Prema naredbi, dotadašnja zabavišta i škole treba da ostanu. Nastava se izvodila na maternjem jeziku. Na taj način se očuvala mreža ovih vaspitnih ustanova sve do 1920. godine, a moglo bi se reći i sve do drugog svetskog rata.

Na mestu dotadašnjih zabavišta otvaraju se prihvatilišta za dnevni boravak dece koja su ostala bez roditelja i bez nadzora. Osnivači ovih prihvatilišta bile su razne dobrotvorne organizacije, časne sestre, kaluđeri, itd. Mreža zabavišta se nije širila između dva rata, naprotiv, oseća izvesna stagnacija, ali je i tako broj obuhvaćene dece u Vojvodini najveći, pa tako i ovde u Senti.

Poteškoću je činilo to što zvanični program nije postojao sve do 1940. godine, tako da su vaspitači sastavljali svoje programe po starim, predratnim priručnicima. Veliki je nedostatak bio i u priručnicima i stručnoj literaturi, tako da su često korišćeni članci za decu iz ranijih novina. (Ovakve novine su bile: Dečje novine, Miroљub, Jugoslovenče, kao i Kisdednevelés iz Mađarske.)

Drugi nedostatak se ogledao u stručnom kadru. Najvećim delom vaspitačice su bile već starije osobe koje su poticale još iz doba Monarhije, a koje su zbog navršenih godina odlazile u penziju. Nažalost, u to vreme nisu postojale odgovarajuće škole za osposobljavanje vaspitačica ni u Srbiji, ni u Vojvodini.

Zakon iz 1929. god. je omogućio da se u okviru učiteljske škole organizuju jednogodišnji tečajevi za vaspitače.

Vaspitačice koje su radile u Vojvodini između dva rata dobijale svoje diplome u Dubrovniku, Zagrebu, Sarajevu i Ljubljani. Tek 1940. god. se donosi Zakon o pripremanju vaspitačica, kao i onaj o obrazovnom programu. Malu pomoć u ovome je pre drugog svetskog rata pružila Učiteljska škola, koja je organizovala tečajeve za vaspitačice. Zbog ovoga su po zabavištima vaspitačice bile učenice raznoraznih srednjih škola. One koje bi dve godine uspešno radile imale su mogućnosti da polažu stručni ispit i tako da steknu zvanje vaspitačice. U zabavištima su kao pomoćno osoblje radile dadilje koje su bile bez ikakve stručne pripreme, često čak i bez potpune osnovne škole! Imajući na umu ovakve uslove, nije ni čudo što vaspitačice nisu smatrane ravnopravnima sa učiteljima ni u moralnom ni u materijalnom pogledu. Ovo se ogledalo i u slabijem nagrađivanju, a i u njihovom slabijem napredovanju. Ovo stanje je proizišlo iz neujednačenosti u osposobljavanju vaspitačica i učitelja, tako da ni njihova prava nisu bila ista.

Neposredno pre rata i u zabavištima je prekinut rad za jedno izvesno vreme, a sa raspadom države je i obrazovanje dobilo drugačiji karakter.

Između dva svetska rata u Senti je radilo 6 zabavišta, od ovih jedno u Gornjem Bregu. Zabavišta su počela sa radom u dve učionice škole na radničkom naselju. U privremeno osnovanom zabavištu bilo je obuhvaćeno 206 mališana.

1920. god. su malo doterane zgrade zabavišta Damjanič, Gomboš, Boroš i Seli. 1921. god. Andraš Bernjik podiže stanarinu zabavištu, a potom otkazuje zakup, tako da će se 1922. god. zabavište preseliti u još nedovršenu zgradu škole Arvai. 1923. god. se ukazuje potreba za kupovinom kuće u ulici Princa Pavla br. 26. od Janoša Keceli Mesaroša, ali su mesne vlasti odobrile tek 1926. godine.

1928. god. se ukazuje potreba za izgradnjom zabavišta na radničkom naselju, no ovo pitanje je, nažalost, već sledeće godine skinuto sa dnevnoga reda.

Posle ovoga, nažalost, nema nikakvih pisanih dokumenata o zabavištima, jedino se na stranicama novina javlja po neki članak o njima. Tako "Senčanski glasnik" u svom broju od 19. marta 1939. donosi vest da je 1938. godine obdanište na radničkom naselju radilo dnevno sa 40 - 50 mališana tokom 4 - 5 meseci, te da je tokom tog vremena vođena brigada i o njihovoj ishrani.

Izgleda da ovo 1939. god. nije bilo organizovano, jer novine pišu o potrebi preduzimanja mera radi ponovnog uspostavljanja pomenutih poslova.

Banovina zabranjuje upotrebu zabavišne zgrade u Koloniji. Do 15. avgusta Školski odbor je bio dužan da pronađe nove prostorije, ili da iskoristi jednu prostoriju u školi Kopogi. Najzad, 1. juna se otvara obdanište (dnevni boravak) na Radničkom naselju.

Tamo su dve dadilje brinule o 60 mališana, a pod nadzorom gradskog lekara. Deca su dobijala hleb i mleko, a zadržavana su ujutro od 6, pa do 8 časova uveče. U međuvremenu su pozivani stanovnici da pomognu održavanju obdaništa svojim dobrovoljnim prilozima. Konačno, rađa se rešenje o proširivanju škole Kopogi trima učionicama koje bi služile potrebama zabavišta na Telepu, najkasnije do 1. oktobra. Za decu Radničkog naselja je bila neophodna izgradnja novog zabavišta, odnosno odobrenje ministarstva za gradnju državnog zabavišta. Nažalost, nijedno od pomenutih rešenja se ne realizuje.

Jedino će 1940. godine, na osnovu ranije odluke, zabavište iz Kolonije biti premešteno u prostorije škole Kopogi. Takođe je trebalo otvoriti i obdanište 1. juna, ali se za ovu svrhu predviđena suma od 15 000 dinara pokazala nedovoljnom. Najzad je, od dobrovoljnih priloga i pomenute svote Stevan Branovački otvorio obdanište.

Za njim se ukazala zaista velika potreba jer je vodena briga o 90 - 100 mališana koji su tu dobijali hleb i mleko. Nažalost, 1. oktobra je novac utrošen, grad dalju pomoć nije pružao, tako da se do 1. novembra radilo jedino zahvaljujući prilozima dobrodušnih ljudi.

1941. godine, ponovnom promenom režima, vaspitno-obrazovni rad u zabavištima dobija novi karakter. Vojnički duh i domoljublje, koji su afirmisani u ovom sistemu, usmeravaju i rad u zabavištima. I u predškolske ustanove, kao i u škole, dolaze pedagozi iz Mađarske, pošto pedagozi koji ne poznaju mađarski jezik ne mogu raditi u državnim ustanovama. Od vaspitačica koje su radile u Kraljevini Jugoslaviji jedino je Sofija Vujić smatrana sposobnom za rad u grupi na mađarskom jeziku.

Vaspitačica Julija Kočiš je mogla da sačuva svoje radno mesto na Gornjem Bregu zahvaljujući tome što je školu za vaspitače završila za vreme Austro - Ugarske monarhije. Vaspitačica Eržebet Riger, koja je za vreme Kraljevine Jugoslavije izgubila posao jer nije znala srpski jezik, ponovo je zaposlena, a vredno je napomenuti da je i nakon potonje promene režima ostala na radnom mestu sve do penzionisanja.

Na teritoriji grada u ovom periodu radi 5 zabavišta, a 2 odeljenja škole na Radničkom naselju pohađa 206 mališana. Umesto supruge Jožefa Kasaša u zabavište na Topartu dolazi Margita Tumbas-Hubert, vaspitačica iz Mađarske. Napominjem da sam i sama išla kod nje, te da nas je ona, iako nas je u grupi bilo mnogo, uz pomoć dadilje naučila mnogim pesmicama, recitacijama i igrama. Ne jednom je orgnizovala i dečje predstave u veoma lepim kostimima.

Pored nje, u Senti su radile i vaspitačice Ilona Feher-Buranj, Margit Novosel i Matilda Dere. Nažalost, dokumentacija iz ovog vremena je propala, ali ona sačuvana iz 1944. dokazuje da je ratni vjhor prošao i kroz zabavišta, jer je više zgrada pretvoreno u privremene bolnice.

SENČANSKA ZABAVIŠTA OD 1944. GODINE

Posle promene sistema, glavni zadatak u programu novoformirane narodne vlasti je bio otvaranje zabavišta i škola, te vaspitanje u duhu marksizma u njima. Već je 1945. u ulici Vojislava Ilića otvoreno prvo obdanište koje su vodile vaspitačica Magdolna Arvai i dadilja Emilija Kečkeš. U ulici Ive Lole Ribara mesto su dobili najmlađi - otvorene su prve jaslice. O mališanima se brinula Ilona Lendel. Kao i ceo prosvetno - pedagoški sistem, tako se i zabavište zasniva na tekovinama narodno-oslobodilačke borbe, u duhu bratstva i jedinstva.

Tadašnje stanje u privredi, sa karakterističnim zapošljavanjem majki, dovodi do potrebe za otvaranjem obdaništa i jaslica. 1948. god. se javlja prva "Savezna naredba o otvaranju obdaništa i zabavišta, o njihovoj opremi i uređenju". U ovom početnom periodu, ove su institucije prvenstveno socijalnog karaktera, vaspitno - obrazovni karakter je skoro neprimetan. Veliki je nedostatak u stručnom kadru. Nova škola za vaspitače ne otvara se sve do 1952. godine. Zbog toga se organizuju razni tečajevi, na kojima stručna znanja dobijaju učenici koji su završili srednju školu ili oni sa nepotpunom srednjom školom. Ovakav tečaj je postojao i u Senti, ali posle završetka pomenutog, polaznici su još godinu dana proveli u Beogradu, na dokvalifikaciji na srpskom jeziku.

Tadašnji sastav prosvetnog kadra i u Senti daje šaroliku sliku: ima među njim onih sa učiteljskom diplomom, onih koji su završili građevinsko - tehničku školu, onih sa šest razreda gimnazije i osnovnim tečajem. Samo je četvoro među njima imalo diplomu vaspitača.

Šaćica vaspitača je radila pod neljudskim uslovima u obdaništu koje je uskoro premešteno u ulicu Narodne revolucije. Magdolna Farkaš Barati i Emilija Kečkeš su sa 115 mališana u uzrastu od 3 do 10 godina radile u jednom delu zgrade, a u drugom krilu se Ilona Lendel brinula o mališanima preseljenim iz jaslica u ulici Ive Lole Ribara. Stanje se donekle popravilo kada je rad sa školarcima preuzela učiteljica Isidora Babin, tada su "samo" mališani zabavišta ostali u grupi. Emilija Kečkeš je pružila pomoć kako u jaslicama tako i u zabavištima.

Od 1950. god. za upravnika zabavišta biva postavljena Jelena Vukov, obdanište i jaslice se izdvajaju, pa dotadašnja upravnica, Irena Barši-Stojić vrši nadalje dužnost direktora. Obdanište i jaslice su otvoreni ujutro od šest do pet časova poslepodne. Kao i prethodnih godina i tada su nedostajali priručnici koji bi odgovarali duhu vremena, isto kao i adekvatna dečja literatura. Tako su vaspitačice bile prinudene da koriste staru literaturu i priručnike, trudeći se da ih nekako usklade sa tadašnjim zahtevima.

1951. godine, zbog teških privrednih uslova, roditelji su bili prinuđeni da plaćaju veći doprinos za svoje mališane smeštene u obdaništima, a pošto mnogi roditelji nisu bili u mogućnosti da isti plate, oni upisuju svoje mališane u dosta jeftinija zabavišta. Tako su onda, u skladu sa potrebama, odeljenja zabavišta otvarana jedno za drugim.

1952. godine je direktorica Jelena Vukov dobila zadatak da podnese izveštaj o stanju tadašnjih zabavišta. Izveštaj daje veoma tužnu sliku. Usled stalnog povećanja broja učenika, kao i prenatrpanosti odeljenja stanje je bilo gotovo neizdržljivo. U pet odeljenja na mađarskom jeziku išlo je 375 učenika, a u odeljenja na srpskom jeziku 138. Na zahtev roditelja, gradski Narodni odbor u VII kvartu otvara još jedno odeljenje na srpskom jeziku.

1952. umesto Jelene Vukov na mesto upravitelja dolazi vaspitačica Gizela Tot i na tom položaju ostaje do 15. juna 1955. god. Iste godine se formira i Školski odbor čiji član će postati i upraviteljica Gizela Tot. Školski odbor uvida već 1953. god. da posao u zabavištima teče skoro bez ikakve stručne pomoći. Upraviteljica je samo jednom obišla zabavište, ali izveštaj o tome ne daje pravu sliku rada u zabavištima.

Predškolske ustanove su se borile sa teškim materijalnim problemima, a neizostavno je bilo potrebno popraviti i kvalitet nastave u njima. Naročito je poražavajuće stanje bilo u obdaništima. U odeljenjima zabavišta bilo je sabijeno od 65 do 70 mališana u jednoj grupi, a ni to nije obuhvatilo čak ni polovinu prijavljenih. Da bi se donekle popravilo stanje uvodi se i druga smena, te se tako broj mališana u jednoj grupi smanjio na 40, iako je i dalje poseban problem predstavljala zajednice različitih godišta. (Dece od 5 do 7 god.) I pored smanjenog broja učenika veliku poteškoću je činila nedovoljna opremljenost odeljenja.

Nedovoljan broj nastavnih sredstava i igračaka je bio već i zastareo. Nameštaj je bio oskudan, mali broj dugačkih klupa je zamenjen za decu mnogo udobnijim malim stolicama.

U cilju napretka, a na predlog zdravstvenog radnika, nastojalo se uređenjem dvorišta ista učiniti prijatnijim za boravak dece, pa su u tom cilju postavljene i ljuljaške. No da se o razonodi dece nije mislilo samo u letnjem periodu, dokaz pruža i postavljanje tabli u učionice, sa ciljem da se pored razonode deci pruži i mogućnost razvijanja vizuelne percepcije.

1955. god. na čelo institucije je bila postvljena vaspitačica Magdolna Arvai, koja će, međutim, na tom položaju ostati samo godinu dana. Te godine grad dodeljuje i dve stipendije: Margiti Virt i Iloni Farkaš Barati za vaspitačku školu otvorenu prethodne godine u Novom Sadu.

1956. godine, kao i toliko puta ranije, ponovo se konstatuje loša opremljenost zabavišta, nepostojanje odgovarajućeg broja vaspitačkog osoblja, te shodno tome ni odgovarajući rezultat. Te godine direktor zabavišta postaje vaspitačica Piroška Nađ Abonji. Kao nova radnica u zabavište u VI kvartu, u ulici Jožefa Atile dolazi Ilona Farkaš Barati, prvi gradski stipendista, svršena učenica vaspitačke škole. Odobren je petogodišnji plan zabavišta za period 1957-1961. Prema planu, 1959. i 1961. god. savremeno će se opremiti po jedna soba za grupni rad sa odgovarajućim nameštajem, a 1959. i 1960. će biti kupljena dva radio - aparata, dok će se 1961. nabaviti pet dijaprojektora.

U školskoj 1957-1958. god. institucija radi sa deset odeljenja. Do tada je zabavište u Gornjem Bregu pripadalo Senti, ali 1958. ono biva pripojeno školi Čokonai Vitez Mihalj.

31. avgusta 1957. na čelo institucije dolazi učitelj Janoš Kovač. Iste godine je u 28. broju "Službenog lista" objavljen Zakon o dečjim vrtićima. Time zabavišta dobijaju novi naziv "dečji vrtić". Naziv institucije će biti promenjen i umesto dotadašnjeg "Pčelica" glasiće "Snežana". Zakon predviđa izradu Statuta institucije prema kome će dadilje sa odeljenja pohađati produženi tečaj za rad sa mališanima od 3 do 4 god. Nije ni potrebno napominjati koliko je zaprepašćenje izazvala ova odluka u redovima vaspitačica, ali i pored svih negodovanja, sa "malom grupom" poslepodne su radile dadilje sa produženog tečaja.

Te godine je oformljen i Savet zabavišta čiji je zadatak bila organizacija saradnje sa školama, održavanje zabavišnih zgrada i uređaja. I u Bogarašu je tada otvoreno zabavište u okviru škole.

Tako je u 1958. godini Dečji vrtić "Snežana" po sistematizaciji imao: devet odeljenja, devet vaspitačica, direktora, kurira i sedam pomoćnih radnika. Zabavišta otvarana van teritorije grada organizaciono su pripadala školama, ali su bila pod nadzorom dečjih ustanova.

Tako je 1959. god. naglo porastao broj odeljenja, jer su postojećima pripojili po jedno odeljenje sa Gornjeg Brega i Tornjoša i jednu grupu sa Kevija. Prethodne godine izgrađeno novo zabavište u VI kvartu rasteretilo je postojeća odeljenja.

Srpski jezik se učio kao jezik društvene sredine u senčanskim zabavištima od 1952. god., ali od 1. septembra 1959. god. u četiri grupe u I, V, i VII kvartu se formiraju dvojezična odeljenja u kojima su zanimanja izvođena na oba jezika. Broj vaspitačica se povećava dolaskom Kristine Slavnić i Margite Doboš-Kokai.

1959. i 1960. god. se broj dotadašnjih zgrada povećava sa dve potpuno nove. Ove dve zgrade koje su u Vojvodini izgrađene među prvima nakon drugog svetskog rata služile su na ponos našem gradu. Zabavišne zgrade su bile maksimalno iskorišćene, jer gde god da se pružila mogućnost sa najmlađima su radile dadilje.

Radosnu vest je predstavljalo izjednačavanje zabavišta sa školama u materijalnom pogledu. Ovo je ubrzo postalo i vidljivo jer je veća pažnja posvećena opremanju zabavišta.

Tada su kupljene još i danas upotrebljavane velike kocke - slagalice, lep kutak za lutke, a pored ovoga su nabavljeni i instrumenti sa udaraljka i gramofoni. Vaspitačice iz Sente su se trudile da izmene iskustva i sa svojim kolegicama iz drugih gradova, pa su tako imale i uspešan sastanak sa kolegicama iz Vršca.

Od 1. septembra 1960. god. na čelo dečjeg vrtića "Snežana" ponovo se postavlja novi direktor, Erika Adam, nastavnica muzičkog vaspitanja. Nova direktorica se trudila da se odnosi u kolektivu učine što prisnijim. Članovi malog kolektiva su gotovo disali zajedno, ništa im nije bilo teško, svi su se trudili da daju gotovo sve od sebe. Zabavišne predstave su bile šarenije, sadržajnije. Vaspitačice su zajedno sa pomoćnim osobljem, radeći i danju i noću, pripremale razne priredbe. Tako su npr. za 1. maj već u zoru od 4 sata u dvorištu zabavišta Boroš svi marljivo radili na postavljanju ogromnog "puža iz bajke" na jedan kamion. Svečanost je uspela na veliko zaodovoljstvo senčanskih gledalaca. U toku cele godine su se redale sve lepše i lepše predstave, priredbe, narodne igre. Zdušni mali kolektiv se povećao sa tri nove radnice. Došle su vaspitačice: Roža Urban, Margita Pataki i Katalin Gere.

Od 1. septembra 1961. god. zabavišta i obdaništa se stavljaju pod jednu upravu. Uvodi se tzv. "roditeljski samodoprinos", odnosno plaćanje dnevnog boravka dece od strane roditelja, a u zavisnosti od njihovih ličnih primanja.

1962. god. nailaze crni dani u životu institucije. Postavlja se, naime, pitanje preuređenja zabavišta u neku vrstu socijalne ustanove, sa objašnjenjem da priprema za školu nije potrebna, jer školski program to nigde ne traži. Trebalo je da se deca zadržavaju u predškolskim ustanovama pri mesnim zajednicama od 8 - 12 časova, dok su taj četvoročasovni boravak imali da plaćaju roditelji, mesne zajednice i Fond za socijalna davanja.

Direktorica Roža Urban bez ikakvih rezultata iznosi raznorazne dokaze protiv ovih neuobičajenih naloga. 1963. god. lišena je direktorskog položaja i stavljena na raspolaganje I mesnoj zajednici. Ovim nalogom zabavišta su došla u veoma čudan položaj. Neposredno pretpostavljeni su im bili sekretari mesnih zajednica, lica koja uopšte nisu bila upućena u prosvetno-pedagoški rad. Jedino je njihov dobronamerni pristup opremanju zabavišta davao izvesnu nadu u inače bezizlaznoj situaciji. Vaspitačice su svoja lična primanja i dalje dobijale iz budžeta preko mesnih zajednica, ali na njihovo najveće zaprepašćenje - u svakoj mesnoj zajednici u drugom iznosu! Bilo je vaspitačica koje su radeći pod nehumanim uslovima dobijale manju platu nego neke kolegice koje su radile pod mnogo povoljnijim uslovima. Zahvaljujući ovoj novoj organizaciji poslovanja radnici zabavišta su se dosta otudili jedni od drugih. Sekretar IV mesne zajednice je iskušao jedno novo, ali loše rešenje, prema kojem je vaspitačica Ilona Sloboda radila sa 70 mališana tako, da dok je ona vodila zanimanje sa srednjom grupom, dotle je dadilja Verona Ven čuvala stariju i obrnuto. Izgleda da se na njoj želelo najviše uštedeti. Nije čudo što je, razočarana, vodila borbu kod svih mogućih foruma, boreći se da se zabavištima vrati pređašnji status, da vaspitačice ne samo čuvaju decu već i da ih vaspitavaju.

U ovoj borbi veliku pomoć joj je pružila Eržebet Ernješ, tadašnji pedagoški savetnik. Konačno je decu od šest godina, u skladu sa tadašnjim odredbama, trebalo i vaspitati i učiti, a vaspitačice su trebale obratiti veliku pažnju na planiranje vaspitno - obrazovnog rada i na ostvarivanje dvojezičnosti u nastavi. Pošto je obrazovanje ponovo bilo u prvom planu, vaspitačice su prisustvovala raznim savetovanjima i seminarima radi daljeg usavršavanja.

U ovom vremenskom periodu je pohvalno za mesne zajednice to što su zabavišta koja pripadaju I, II, IV i V mesnoj zajednici veoma lepo uređena, a i što je zajedno sa

stanovništvom požurivana izgradnja novih zgrada za, u to vreme, rastući broj mališana. Tri odvojene ustanove, "Snežana", "Pčelica" i "Bambi" se na zahtev subotičkog Pedagoškog zavoda, a naročito na izričiti zahtev Eržebet Ernješ, ponovno ujedinjuju od 1. maja 1966. god. pod jednu upravu. Nova direktorica je bila vaspitačica Aranka Sorčik. Vaspitačice su konačno opet bile zajedno. Ubrzo će iz Subotice dobiti program za srpski jezik kao jezik društvene sredine, kao i program za dvojezičnu nastavu. Obrazovno - vaspitni rad se time osetno poboljšao.

U to vreme se pojavio priručnik na srpskom jeziku "Vaspitni rad u predškolskim ustanovama", koji je pružio veliku pomoć tadašnjim vaspitačicama. Priručnik je priredila grupa upućenih profesora beogradske Škole za vaspitače, što im služi na čast. Urađena je sa velikom obazrivošću, uzimajući u obzir i najsitnije pojedinosti obrazovno - vaspitnog rada. Ova knjiga zavređuje da se sa njom malo bliže upoznamo.

U prvom delu ona opisuje ogroman značaj predškolskog doba za dalji razvitak deteta. U vezi sa ovim u knjizi između ostalog stoji i ovo: "U svakom slučaju je istina, da ono što deca usvoje u najranijem detinjstvu skoro sudbonosno utiče na njihov dalji život." Nije, dakle, čudno što kolektivno vaspitanje i obrazovanje dece ima ogroman značaj. Posle toga podrobno se opisuju ciljevi i zadaci predškolskog vaspitanja. Glavni cilj je svestrano razvijanje ličnosti. A zadaci su: postavljanje osnova za razvoj zdravog tela, izgradnja moralnog lika deteta, potpomaganje razvića umne aktivnosti, razvijanje estetskih doživljaja i izraza. Ovi zadaci su u posebnim odeljcima veoma lepo objašnjeni.

Sadržaj vaspitno - obrazovnog rada bi činili: 1. fizičko vaspitanje; 2. poznavanje prirode i društva; 3. govorne vežbe; 4. obrazovanje matematičkih predstava; 5. razvijanje muzičkog vaspitanja; 6. likovno vaspitanje; 7. manuelni rad sa različitim materijalima; 8. moralno vaspitanje; Zanimanja su prikazana po grupama, koje se pak određuju po uzrastu dece, npr. koje se fizičke vežbe trebaju koristiti u maloj, srednjoj ili velikoj grupi. Isto tako se i iz poznavanja prirode i društva opširno nabrajaju i predstavljaju pojedine metodске jedinice, npr. biljni svet, životinjski svet, geografski pojmovi, organizam čoveka, dom, roditelji i njihov rad, dečji vrtić i zanimanja u njemu itd., no ne zanemaruje se ni upoznavanje sa neposrednom okolinom - gradom, selom, rekom. Na veliku radost dece organizuju se posete različitim zanatlijama (obučarima, pekarima, krojačima itd.). Knjiga pridaje veliki značaj i društvenom životu. Smatra naročito važnim proslave državnih praznika, no ne zaboravlja ni Dečju nedelju, ni doček deda - Mraza, Dan žena, prijem mališana u zabavište kao ni njihov ispraćaj iz njega.

Na polju razvijanja govora, veliki značaj se pridaje razvoju govornih navika, obogaćivanju rečnika, iskorenjivanju govornih mana u grupama svih uzrasta. Kod obrazovanja matematičkih predstava poklanja se pažnja upoznavanju sa brojevima, merenju, veličinama, geometrijskim oblicima, pojmu prostora i vremena. U okviru muzičkog vaspitanja prostor dobijaju pevanje, ritmičke vežbe i slušanje muzike. I likovno vaspitanje dobija veoma značajno mesto, a veoma je korisno objašnjenje raznih praktičnih radnji, kao što su npr. savijanje hartije, način izrade raznih igračaka od vate, raznog semenja, vunice, griza, slame i drugog.

Na polju moralnog vaspitanja knjiga opisuje kako se razvijaju pozitivne osobine karaktera u svakodnevnom životu zabavišta, tokom šetnji, poseta i izleta. Veoma lepu novinu predstavljaju i uputstva o obrazovanju raznih kutkova kao što su npr. kutak prirode (terarijum, akvarijum), frizerski kutak, kutak lutaka, itd. Pomoću ovih, učenici usvajaju korisne radne navike, te mogu da upoznaju bliže biljke i životinje i tako ih zavole.

Veliki značaj se poklanja lutkarskom pozorištu i pozorištu senki. Neobično veliku pomoć knjiga pruža detaljnim opisivanjem priprema raznih svečanosti.

U petom poglavlju knjiga prikazuje osnovna načela i metode vaspitavanja i obrazovanja.

Najveći značaj ovog malog priručnika je u tome što čitajući ga, gotovo pred sobom vidimo sobu za grupni rad i uređaj dvorišta onako kako su opisani.

Takođe nam izlazi pred oči svakodnevni život zabavišta sa planiranjem i vođenjem dnevnika, a što je naročito mladim koleginicama činilo poteškoće. Knjiga detaljno opisuje i vođenje zapisnika sa roditeljskih i drugih sastanaka. Knjiga napominje da se svakodnevni obrazovno - vaspitni rad u zabavištu prilagođava godišnjem dobu. Recitacije, pesme, priče, likovni radovi, uvek su u vezi sa godišnjim dobom. Na kraju knjige su još date i slike nameštaja za zabavišta, njihov oblik i tačne mere.

Za kolegince čiji je maternji jezik srpski, veliku pomoć je pružila bibliografija koja je detaljno prikazala izdanja od 1950. do 1958. godine.

Od pedagoških časopisa vaspitačice u Senti koriste pedagoško - stručni časopis "Predškolsko dete", dok vaspitačice na mađarskom jeziku upotrebljavaju zbirku recitacija i pesama "Virágoskert" i dečji list "Mézskalács".

Period od 1963. do 1965. god. možemo okarakterisati kao period lutanja. Srećom, ovo traženje novih puteva nije ostavilo pečat na rad zabavišta. Vaspitačice su i u ovim novim, neujednačenim prilikama, savesno izvršavale svoje zadatke. U zabavištima su se prisećali državnih praznika, a u okviru programa pozdravljani su i osiromašeni deda - Mraz ili baba - Zima. (Tih uloga se prihvatila Emilija Boljanović.) Na kraju godine, uz lep i prislan program, oprostili su se članovi starije grupe, koji su sa svojim torbicama na ramenu otišli u školu.

Pravo olakšanje je za vaspitačice predstavljalo ponovno spajanje odeljenja. Broj grupa je bio porastao, dok je učiteljica Irena Janek bila zadužena za vođenje srednje grupe u zabavištu Boroš, gde se, u njoj nepoznatoj sredini, lepo snašla.

Do tada su zabavišta radila po mesnim zajednicama na osnovu naredbi Pravilnika, koji je usvojen 1962. godine.

Savet Dečjeg vrtića I mesne zajednice, na svom sastanku od 23. aprila 1965. god. donosi Pravilnik na osnovu člana 5. "Zakona o dečjim vrtićima" (Službeni list br. 5/65) prema kome se dotadašnji nazivi ("Bambi", "Pčelica", "Snežana") menjaju u naziv "Dečji vrtić "Snežana" pri I mesnoj zajednici". Na osnovu novog Pravilnika, dečjim vrtićima je neposredno upravljala Radna zajednica, a zatim upravni organi: Savet, Upravni odbor, direktor i Savet vaspitača, kao stručni organi. U ovima su učestvovali zainteresovane organizacije i predstavnici društvenih zajednica. U Savet su delegirali po jednog člana Skupština opštine, mesne zajednice, roditelji radne organizacije i Društvo prijatelja dece.

Krajem decembra iste godine izrađen je ponovo novi pravilnik na osnovu koga je Radna zajednica neposredno, tajnim glasanjem, odlučivala o pojedinim statutarnim problemima. Nove mere su pridavale važnost popularizaciji rada koja se ostvarivala preko društvenih organa, zatim povremenom upoznavanju javnosti sa radom ustanove putem štampe, na roditeljskim sastancima itd. U instituciji 1966. god. je radilo 16 odeljenja, broj zaposlenih je iznosio 33 osobe. Od toga: 16 vaspitačica, knjigovođa, službenik, 9 spremačica, 2 kuvarice, nabavljač - kurir, 2 stručne i 1 nestručna negovateljica. Kontrolu obrazovno - vaspitnog rada pored organa Skupštine opštine vršio je još i subotički Pedagoški zavod. O izvršavanju zdravstvenih zahteva brinuo je Centar za majku i dece. Pored takve stručne pomoći zaista su se mogli u celosti ostvariti programom predviđeni zahtevi. Naročito lepi

rezultati su postignuti u nastavi jezika društvene sredine. Bio je nastavljen rad i na povećanju broja didaktičkih sredstava.

1967. god., zahvaljujući roditeljima i vaspitačima, uvedena je voda u 4 školske zgrade. Iste godine su kao rezultat dobre saradnje zabavišta i škole vaspitačice starije grupe posetile 1. razred. Ova praksa je ostala do danas. U interesu što bolje pripreme budućih prvaka, sa učiteljima su održavani razni dogovori i savetovanja.

Nažalost, broj odeljenja je još uvek bio mali, oprema nedovoljna, a mnoga deca nisu bila obuhvaćena programom.

Školske 1968. - 1969. godine na čelo institucije dolazi novi direktor, vaspitačica Marija Borbelj. Ona je imala premnogo prevelikih zadataka. Postepeno je morala da opremi didaktičkim sredstvima i igračkama postojeća odeljenja, ali je opterećena i svim brigama oko izgradnje novih zgrada. Pored toga, morala je da izradi i razna samoupravna akta institucije.

Ogroman pritisak su na instituciju vršila i neobuhvaćena deca, tako da je bilo neophodno povećanje grupa za produženi boravak. Te grupe su bile prilično brojne, ali su vaspitačice i pored toga uspešno obavljale obrazovno - vaspitni rad, što se može videti iz izveštaja pedagoškog savetnika Eržebet Ernješ.

Na veliku radost Senčana, vaspitačica Ilona Sloboda je sa svojom grupom dobila I nagradu na takmičenju znanja i umenja koja je organizovana na vojvođanskom nivou.

Školske 1971. - 1972. god. konačno se smanjuje broj dece u odeljenjima. U Ohridskoj ulici je predana na upotrebu nova zgrada, opremljena savremenim učionicama i kuhinjom. Upotreba kuhinje je donela dosta poteškoća, jer električna mreža nije izdržavala opterećenje, ali je nakon otklanjanja grešaka posao obavljan bez smetnji.

Pedagoški savetnik, Eržebet Ernješ je sa zadovoljstvom konstatovala u svom izveštaju da je u Senti opremljena prva fiskulturna sala na teritoriji Subotičke opštine.

Iste godine je otvorena još jedna nova zgrada sa lepo opremljenom fiskulturnom salom u ulici Vlade Tomanovića. Vaspitačice su imale dobru saradnju sa kolegamicama iz Čoke i Ade. Ti sastanci su potpomagali njihovo stručno usavršavanje. One su dobile naročito veliku pomoć na polju likovnog vaspitanja, a puno korisnih ideja dala im je vaspitačica Margita Jakobović iz Ade.

Doček deda - Mraza je i do tada bio veliki doživljaj, ali od tada je prelepa, crvena plišana bunda (kasnije su već bile dve, kako bi dva deda - Mraza mogla da obilaze zabavišta) koju su sašile dadilje, činila predivan doživljaj za mališane zabavišta. U toj odeći se često pojavljivala i sama direktorica. Jednom prilikom je tako prolazeći peške intervjuisala građane Sente, koji su posle danima nagađali ko se krio iza lepe crvene bunde. U toj bundi su kasnije čas jedna, čas druga vaspitačica delile poklone mališanima, a neretko se u toj ulozi javio i poneki tata.

Značaj školske 1971. - 1972. godine je bio u tome što je ona protekla u znaku jubileja - proslavljala se 105-godišnjica prvog zabavišta u Senti. 27. maja je organizovano takmičenje recitatora za mališane zabavišta. Najbolji su učestvovali na završnoj svečanosti održanoj 4. maja u Domu kulture. Na ovoj svečanosti su penzionisani radnici obradovani skromnim poklonima. Te godine je organizovano i recitatorsko takmičenje u čast Šandora Petefija, na kome su mališani takođe postigli lepe rezultate.

I te godine je u okviru zabavišta proslavljena "Zlatna jesen" kada su pozvani bake i deke, zatim doček deda - Mraza, Dan žena i ispraćaj dece starije grupe. Pored toga su, naravno, na svečanostima obeleženi i državni praznici.

28. VI 1972. dogodio se značajan događaj u istoriji ustanove. Skupština opštine najzad preuzima pravo osnivača na osnovu Službenog lista APV br. 3/72 i Službenog glasnika SRS br. 16/65 koji govore o dečjim vrtićima, kao i na osnovu člana 184. Statuta opštine Senta od I mesne zajednice, a novi naslov glasi: Dečji vrtić "Snežana".

6. oktobra 1972. je u ulici Zlatne grede ponovo otvorena jedna nova zabavišna zgrada, ali ovaj put bez fiskulturne sale. Obećano je da će se ovo kasnije nadoknaditi dogradnjom. Tako su se preselila odeljenja jaslica i grupa za produženi boravak iz zgrade u ulici Narodne revolucije 27. Tamo je dobila smeštaj i uprava ustanove.

Nažalost, direktor Marija Borbelj je tražila da bude razrešena dužnosti, što ne čudi, jer su obaveze oko gradnje, a naročito opremanja i uređenja novih odeljenja, bile veoma naporene. Za 4 godine imenovana skoro nije ni mogla da koristi godišnji odmor, a ne jednom je nameštaj koji bi iznenada stigao i sama unosila. Uređivanje novih prostorija je često i mnogo radovalo sve prisutne. Prilikom otvaranja istih mnogi bi se ponašali poput dece, videći stoličice, stočiće i liliputanske krevetiće u prostranim, svetlim prostorijama.

Radna zajednica institucije se sa žaljenjem oprostila od direktorice, koja je podnela ostavku. Pitanje novog direktora je dugo ostalo predmetom nagadanja.

Pošto je na kraju i ovaj problem bio rešen, novu školsku 1973. - 1974. godinu je otvorila direktorica Matilda Laki.

26. avgusta 1974. godine predškolske ustanove se ujedinjuju u Interesnu zajednicu sa osnovnim školama. 18. avgusta 1975. je potpisan samoupravni sporazum u vezi ovoga.

Novi naziv je glasio: "25. maj" centar za predškolsko i osnovno obrazovanje i vaspitanje "Bratstvo - jedinstvo" u Senti. Prema članu IV i V Zakon o međusobnim odnosima radnika u udruženom radu, radnici Dečjeg vrtića "Snežana" su u Senti na svome Zboru od 6. oktobra 1976. god. potvrdili predlog i doneli odluku o prihvatanju Samoupravnog sporazuma o sistemu i uslovima rada u instituciji.

Član I sporazuma je određivao:

1. - *sistematizaciju radnih mesta i broj izvršilaca;*
2. - *rukovodeća radna mesta;*
3. - *naročite uslove određenih radnih mesta;*
4. - *opis rada na pojedinim radnim mestima;*

Član II sporazuma propisivao je da su na osnovu prihvaćenog Samoupravnog sporazuma radnici Dečjeg vrtića bili dužni da se drže:

- *obaveze o sistematizaciji radnih mesta;*
- *programa vaspitno - obrazovnog rada;*
- *broja mališana u odeljenjima;*
- *uredbi koje se odnose na lik i stručnu spremu vaspitača, zdravstvenih radnika i stručnih saradnika predviđenih u Pokrajinskom pravilniku za predškolske ustanove.*

Nadalje se isticalo da svaka delatnost ima svoj naziv koji određuje aktivnosti koje se obavljaju. Potrebni broj radnika se određivao na osnovu obima posla. Otvaranje ili ukidanje radnog mesta se regulisalo izmenom ili dopunom Samoupravnog sporazuma. Radna mesta i broj zaposlenih na pojedinim radnim mestima je određivao Zbor radnih ljudi. U sporazumu je bilo reči o rukovodećim radnim mestima, o direktoru koji se birao na 4 godine, kao i o reizboru direktora, a zatim su dolazili propisi o uslovima za pojedina radna mesta: O školskoj, odnosno stručnoj spremi, radnom iskustvu, radnom stažu, polaganju stručnog ispita, zdravstvenom stanju potrebnom za rad sa mališanima, radu na pojedinim radnim mestima, itd.

Za rad sa decom do 3 godine starosti bila je potrebna:

- viša medicinska škola sa završenom srednjom medicinskom školom - smer za negu dece;

- viša medicinska škola - smer za negovateljice;

- viša medicinska škola sa završenom srednjom medicinskom školom - smer za negovateljice;

- viša medicinska škola sa završenom školom za vaspitače, pedagoška akademija za vaspitače, srednja medicinska škola - smer za negovateljice, viša medicinska škola smer za negu deteta.

Za rad sa grupom starijom od 3 godine bili su potrebni:

- filozofski fakultet - smer pedagogije, viša pedagoška škola za vaspitače ili škola za vaspitače.

Za direktora i pedagoškog rukovodioca su važili isti uslovi kao i za vaspitače, ali je bio potreban i stručni ispit kao i pedagoška praksa u radu u predškolskim ustanovama. Pedagoški rukovodilac i zamenik direktora su se birali bez javnog konkursa i na određeno vreme odlukom Zbora radnih ljudi.

Za zdravstvenog radnika bili su potrebni:

- medicinski fakultet - smer pedijatrije, viša medicinska škola sa završenom srednjom medicinskom školom - smer za negu dece, viša medicinska škola - smer za negu dece, srednja medicinska škola - smer za negu dece, te srednja medicinska škola - smer za negovateljice.

Za negovateljice je bila potrebna završena medicinska škola kojom su mogle da obavljaju negu dece ispod 3 godine.

Za pomoćnog radnika bila je potrebna završena osnovna škola.

Za ložača je bio potreban VKV ili KV radnik sa položenim ispitom za ložača parnih kotlova.

Za raznosaača hrane tražio se KV radnik sa vozačkim ispitom B kategorije.

Za kuvaricu je tražena KV radnica kulinarske struke.

Opis rada je detaljno opisivao prava i zadatke radnika.

Posle integracije broj odeljenja je porastao, jer su postojećim odeljenjima pridodati i dečji vrtići iz Gornjeg Brega, Tornjoša i Buranjšora.

Zgrade u kojima se odvijala nastava uglavnom su odgovarale novim pedagoškim normativima.

Od 12 zgrada 6 je izgrađeno po novim normativima, 4 su adaptirane, a 2 nažalost nisu nikako odgovarale zahtevima. Zbog toga, radnici Dečjeg vrtića su odlučili da ukinu dečju grupu lociranu u ulici Vojislava Ilića.

Nagli porast broja odeljenja je doveo do potrebe izbora jednog pedagoškog rukovodioca. 1. X 1975. je vaspitačica Klara Kokai izabrana za pedagoškog rukovodioca.

29.XI iste godine, na Keju Borisa Kidriča je otvoreno novo, moderno zdanje. Uz pomoć društvenih organizacija, mesnih zajednica i naročito roditelja, lepo su uređeni dečji vrtići br. 6, 7 i 8. U instituciji sa od ukupno 58 zaposlenih 32 radnika imaju stručno obrazovanje, dok ih je 26 bez stručne spreme. Dakle, u 32 odeljenja je radilo 29 stručnih lica, ali na tri odeljenja su, nažalost, radili nestručnjaci. Zbog toga je raspisan konkurs za dve negovateljice i jednu vaspitačicu. Pomenute godine je donet i novi program za dečje vrtiće. Vaspitačice su već po njemu vodile obrazovno - vaspitni rad u grupama određenim prema uzrastu. Da bi ovaj rad bio što uspešniji, one su prisustvovala raznim seminarima u

organizaciji Pedagoškog zavoda iz Subotice. Profesor Pedagoške akademije je održao ciklus predavanja o najnovijim metodama u nastavi matematike.

I pomenute godine su se dečji vrtići predstavili raznim priredbama, a naročito su bile uspešne one održane 25. maja 1976. godine u Domu kulture, kao i ritmičke vežbe održane u čast rođendana druga Tita na gradskom stadionu.

Nastavljeno je i sa takmičenjima dece zabavišta u radio-emisijama na vojvodanskom nivou. Tom prilikom je Marta Rac Sabo sa svojom grupom osvojila 1. mesto i time nastavila lepu tradiciju, jer su se prethodnih godina vaspitačice Margit Pataki i Klara Tot Bojnik sa svojim grupama pokazale najboljima.

U školskoj 1976. - 1977. godini grupe za produženi boravak su radile bez prestanka. Broj odeljenja se povećao za još 4. Pored moderno opremljenih, novih zgrada, ostalo je, nažalost, i mnogo starih, oronulih, što se potvrđuje i rušenjem zgrade u ulici Maksima Gorkog, usled čega se sledeće godine tamo nije moglo početi sa radom.

Broj stručnog osoblja se uvećao: od 64 radnika višu školu je imalo 7, srednju 31, VKV je imao 1 radnik, KV radnika je bilo 6, dok ih je sa završenom osnovnom školom bilo 12. Bez stručne spreme ih je bilo 7.

U čast 40 - godišnjice partijskog rada druga Tita pripremljena je priredba u Domu kulture, a na stadionu u Narodnoj bašti prikazane su ritmičke vežbe. Likovni radovi učenika su bili prikazani na veoma lepoj izložbi.

U školskoj 1977. - 1978. godini broj odeljenja je porastao, a već postojećim su priključeni dečji vrtići sa Kevija i Bogaraša. Broj zaposlenih se povećao na 68. U jaslicama, gde su se nalazila deca do 3 god., poslove su vršile negovateljice.

23. decembra 1977. Radna zajednica za vaspitanje i obrazovanje donosi najnoviji Statut koji određuje: sedište radne organizacije, delatnost, sastav radničkog saveta i njegovog izvršnog organa, način njegovog izbora i opoziva, delokrug rada, odgovornost u rukovođenju radnom organizacijom, način izbora delegata, njihova prava i obaveze, korišćenje sredstava, izradu i donošenje planova, kontrolu radničke samouprave, narodnu odbranu i samoodbranu, čuvanje službene tajne, itd.

Statut

Ovim Statutom radnici Radne organizacije za predškolsko vaspitanje i obrazovanje u Senti (u daljem tekstu: Radna organizacija) saglasno Samoupravnom sporazumu o udruživanju rada radnika uređuju naročito: naziv, sedište i delatnost Radne organizacije, sastav, izbor, odn. imenovanje, opoziv, odn. razrešenje i delokrug Radničkog saveta, njegovog izvršnog organa i poslovnog organa Radne organizacije, kao i njihovu odgovornost; pitanja o kojima se radnici lično izjašnjavaju i način ličnog izjašnjavanja i odlučivanja, obaveze samoupravnih i drugih organa prema sindikatu, način izbora i opoziva delegacija i delegata u Radnoj organizaciji i njihova prava, dužnosti i odgovornosti, zastupanje i predstavljanje Radne organizacije, korišćenje i raspolaganje samoupravne radničke kontrole, način i rokove obaveštavanja radnika, opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, poslovnu tajnu, sadržaj i čuvanje zapisnika o odlukama radnika i kolektivnih organa, način donošenja izmene i dopune Statuta i donošenje izmene i dopune drugih samoupravnih akata Radne organizacije, pitanja iz oblasti vaspitanja i obrazovanja koja se u Radnoj organizaciji regulišu u skladu sa zakonom, kao i druga pitanja koja su od značaja za rad i poslovanje Radne organizacije i za ostvarivanje samoupravnih prava radnika u njoj.

Poseban član govori o ravnopravnom korišćenju jezika naroda i narodnosti.

Radna organizacija u vršenju svoje delatnosti obezbeđuje ravnopravnost srpskohrvatskog odn. hrvatskosrpskog i mađarskog jezika u:

- izvođenju vaspitno - obrazovnog rada;
- usmenom i pismenom opštenju sa decom, roditeljima i drugim radnim ljudima i građanima;
- objavljivanju samoupravnih opštih akata kojima se uređuju uslovi i način vršenja delatnosti;
- pružanju obaveštenja od interesa za decu, roditelje i javnost;
- izradi materijala za sednice Radničkog saveta i drugih organa Radne organizacije u slučajevima kada u odlučivanju učestvuju i predstavnici društvene zajednice;
- vođenju propisane i druge evidencije;
- utvrđivanju naziva i pečata Radne organizacije;
- vođenju postupka u Radnoj organizaciji;
- održavanju sednica odn. sastanaka organa upravljanja, stručnih i drugih organa u Radnoj organizaciji.

Ime radne organizacije glasi: "Radna organizacija za predškolsko vaspitanje i obrazovanje »Snežana« - Senta".

Osnovna delatnost Radne organizacije je predškolsko vaspitanje i obrazovanje, odn. delatnost ustanova za dnevni boravak dece.

Radna organizacija obavlja i sporedne delatnosti koje služe obavljanju osnovne delatnosti.

Sporedne delatnosti su:

- produženi boravak dece;
- organizovanje ishrane dece;

Delatnost Radne organizacije je od posebnog društvenog interesa, koji može da bude godišnji, srednjoročni ili dugoročni.

Plan i program rada i razvoja Radne organizacije donosi se kao godišnji, srednjoročni i dugoročni, ako zakonom nije drugačije određeno.

Godišnji plan i program rada i razvoja Radne organizacije donosi se za svaku školsku godinu najkasnije do 15. septembra, a u skladu sa Programom predškolskog vaspitanja i obrazovanja i Samoupravnim sporazumom o osnovama plana zaključenim sa zainteresovanim organizacijama udruženog rada, mesnim zajednocama i odgovarajućom Samoupravnom interesnom zajednicom u skladu sa smernicama za plan koje utvrđuju radnici na Zboru radnih ljudi.

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje ostvaruje se na osnovu programa vaspitno - obrazovnog rada koji donosi Radnički savet zajedno sa predstavnicima društvene zajednice.

Program vaspitno - obrazovnog rada donosi se na osnovu Programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja koji utvrđuje Prosvetni savet SAP Vojvodine za uzrast dece do tri godine do početka sticanja osnovnog obrazovanja i vaspitanja.

Predlog i program se razmatraju na Zboru radnih ljudi.

Radnički savet organizuje praćenje ostvarivanja plana i programa.

Radna organizacija u svom sastavu ima sledeće delove procesa rada:

1. Organizaciona jedinica / objekat u ulici Zlatne grede bb.;
2. Organizaciona jedinica / objekti u ulici Vlade Tomanovića bb. i Svetozara Miletića br. 8;
3. Organizaciona jedinica / objekti u ulici Ohridskoj bb. i Jožefa Atile br. 46/a;
4. Organizaciona jedinica / objekti u Partizanskoj ulici br. 1, Maksima Gorkog br. 40. i Keju Borisa Kidriča bb.;

5. Organizaciona jedinica / objekti u Tornjošu, na Buranjšoru i u Keviju.

Radnički savet na čelo svake organizacione jedinice postavlja glavnog vaspitača, koji ima za zadatak organizovanje i neposredno rukovođenje radom.

Korišćenje i raspolaganje sredstvima radne organizacije

Radnici Radne organizacije stiču dohodak slobodnom razmenom rada preko Samoupravne interesne zajednice za opšte vaspitanje i obrazovanje, kao i po drugim osnovama utvrđenim zakonom ili sporazumom, odnosno ugovorom u skladu sa zakonom.

Sredstva Radne organizacije predstavljaju: Poslovna sredstva (osnovna i obrtna); Sredstva rezervi i Sredstva zajedničke potrošnje.

Radnici Radne organizacije imaju pravo i obavezu da se koriste sredstvima, u skladu sa prirodom i namenom tih sredstava.

Poslovna sredstva i Sredstva rezervi koriste se za namene utvrđene zakonom, a Sredstva zajedničke potrošnje za namene utvrđene samoupravnim opštim aktima.

Osnovno sredstvo Radne organizacije može biti dato na privremeno korišćenje drugoj samoupravnoj organizaciji ili zajednici, odnosno licu, u skladu sa zakonom.

O davanju Osnovnog sredstva na privremeno korišćenje i o uslovima privremnog korišćenja odlučuje Radnički savet.

Radnici radne organizacije raspoložu društvenim sredstvima kojima upravljaju u skladu sa zakonom, saglasno svojim samoupravnim opštim aktima.

Vasitno - obrazovni rad

Organizacija vaspitno - obrazovnog rada

Cilj vaspitanja i obrazovanja je svestrani razvoj ličnosti, koji se ostvaruje sticanjem znanja i razvijanjem sposobnosti i osposobljavanjem za rad i samoupravljanje.

Radna organizacija u svojoj vaspitno - obrazovnoj delatnosti ostvaruje zakonom utvrđene zadatke, a naročito:

- doprinos pravilnom fizičkom i psihičkom razvoju deteta i formiranju osnovnih higijenskih navika;

- utiče na očuvanje i unapređenje zdravlja deteta;

- utiče na razvoj intelektualnih i drugih sposobnosti;

- omogućava sticanje elementarnih znanja o prirodi i radu ljudi, te bogati dečje iskustvo;

- utiče na razvoj socijalnog ponašanja deteta, formiranje moralnih osobina, radnih i kulturnih navika;

- vaspitava dete za humane odnose među polovima;

- razvija stvaralaštvo kod deteta i elementarni smisao za estetsko doživljavanje i izražavanje;

- zadovoljava potrebe deteta za igrom i zajedničkim životom;

- priprema dete za nastavljanje vaspitanja i obrazovanja u osnovnoj školi.

Vasitno - obrazovni rad u Radnoj organizaciji zasniva se na osnovu marksizma, u duhu socijalističkog samoupravljanja, na postavkama savremene nauke i pozitivne pedagoške prakse.

Radne organizacije na osnovu Programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja koji Utvrđuje Prosvetni savet Vojvodine, donosi posebne programe vaspitno - obrazovnog rada

za uzrast dece do 3 godine starosti i za uzrast dece od 3 godine pa do početka sticanja osnovnog vaspitanja i obrazovanja.

Vaspitanje i obrazovanje dece organizuje se po uzrasnim grupama koje utvrđuje Prosvetni savet Vojvodine, s tim da u uzrasnim grupama do 3 godine može biti najviše 15 dece, a u uzrasnim grupama preko 3 godine najviše 25 dece, te da deca u poslednjoj grupi predškolskog vaspitanja i obrazovanja čine posebnu uzrasnu grupu.

Vaspitno - obrazovni rad u Radnoj organizaciji obezbeđuje se na srpskohrvatskom i mađarskom jeziku, a u slučaju potrebe obezbeđuje se i na drugim jezicima naroda i narodnosti ili dvojezično.

Na celodnevni odnosno poludnevni boravak u objektima Radne organizacije primaju se telesno i mentalno zdrava deca oba pola od 6 meseci života do 7 godina starosti, ako su za to potrebni uslovi obezbedeni.

Kod prijema dece na poludnevni boravak prednost imaju deca starija od 5 godina.

Dete može biti primljeno i u toku školske godine ako u objektima Radne organizacije postoje uslovi za to.

Radna organizacija u konkursu za prijem dece tačno naznačava prijemne mogućnosti po uzrasnim grupama za svaki objekat pojedinačno.

Konkurs za prijem dece sprovodi komisija Radničkog saveta.

Bliže odredbe o prijemu dece na celodnevni, odnosno poludnevni boravak u objektima Radne organizacije utvrđuje se posebnim samoupravnim opštim aktom (Pravilnik o prijemu dece).

Nastavnici i saradnici

Nastavnici i saradnici izvode vaspitno - obrazovni rad u skladu sa zakonom i programom predškolskog vaspitanja i obrazovanja i drugim propisima i samoupravnim opštim aktima Radne organizacije i odgovorni su za izvođenje i rezultate vaspitno-obrazovnog rada.

Nastavnici i saradnici dužni su :

- da stručno - pedagoški izvode vaspitno - obrazovni rad;
- da prate razvoj dece i pomažu im u sticanju znanja i radnih navika;
- da prate zdravstveno stanje, porodične i socijalne prilike dece.

Nastavnici i saradnici mogu da izvode vaspitno - obrazovni rad ako su moralno - politički podobni.

Kriterijumi moralno - političke podobnosti nastavnika i saradnika su:

- da imaju marksistički pogled na svet i da ga javno manifestuju;

- da su odani ideji socijalističkog samoupravljanja što isključuje apolitičnost i ideološku neopredeljenost;

- da su opredeljeni protiv antisamoupravnih i antisocijalističkih ideologija, nacionalizma, birokratizma, liberalizma, tehnokratizma, malograđanske ideologije i drugog;

- da stalno prate društveni napredak i doprinose razvijanju samoupravljanja u Radnoj organizaciji i u društvu;

- da ponašanjem potvrđuju ateizam u Radnoj organizaciji i van nje i da se bore protiv ispoljavanja svih religioznih pojava, misticizma i sujeverja;

- da poseduju visok stepen kritičnosti i samokritičnosti prema svom i tuđem radu i prema negativnim pojavama;

- da su društveno - politički aktivni i uključeni u rad društveno-političkih, stručnih i drugih organizacija, mesnoj zajednici i opštini, a naročito onih koje se bave problemima dece;
- da rade na stalnom usavršavanju stručnog znanja.

Ako nastavnik i saradnik svojim radom, idejno - političkim delovanjem, društvenim i moralnim ponašanjem ne doprinosi ostvarivanju ciljeva i zadataka vaspitanja i obrazovanja, te ne zadovolji kriterijume moralno - političke podobnosti, na inicijativu društveno - političkih i drugih društvenih organizacija kao i na predlog stručnih i drugih organa Radne organizacije, Radnički savet pokreće postupak i obrazuje komisiju od 3 člana za ispitivanje njihove sposobnosti za izvođenje vaspitno - obrazovnog rada.

Na osnovu predloga komisije, Radnički savet zajedno sa predstavnicima društvene zajednice utvrđuje podobnost nastavnika i saradnika za izvođenje vaspitno - obrazovnog rada.

Nastavniku odn. saradniku se obezbeđuje pravo na odbranu i izjašnjavanje o svim činjenicama i okolnostima.

Pedagoško veće

O organizaciji vaspitno - obrazovnog rada i izvršavanju vaspitno - obrazovnih zadataka brine se Pedagoško veće, koje čine nastavnici, saradnici, direktor i pedagoški rukovodilac.

Direktor saziva i rukovodi sednicama Pedagoškog veća.

Pedagoško veće obavlja sledeće poslove:

- stara se o uspešnom ostvarivanju vaspitno - obrazovnih zadataka;
- stara se o stručnom usavršavanju svojih članova;
- raspravlja i ocenjuje stručni rad nastavnika i saradnika;
- po potrebi obrazuje komisije za stručna pitanja iz oblasti vaspitno - obrazovnog rada.

Radi potpunijeg ostvarivanja ciljeva i zadataka pedagoškog vaspitanja i obrazovanja Radna organizacija sa Osnovnom školom, sa odeljenjima za muzičko vaspitanje i obrazovanje "25. maj" u Senti, u okviru Centra za predškolsko vaspitanje i obrazovanje "Bratstvo - Jedinstvo" organizuje pedagoško - psihološku i socijalnu službu.

Glavne vaspitačice

Glavnom vaspitačicom može postati ono lice koje se ističe u pedagoškom radu i ima organizacione sposobnosti.

Glavnu vaspitačicu imenuje Zbor radnih ljudi iz redova vaspitačica, na početku svake školske godine, a za period od godinu dana.

Na kraju svake školske godine Pedagoško veće analizira stručni rad i izvršavanje ostalih dužnosti glavnih vaspitačica i o tome podnosi izveštaj Zboru radnih ljudi.

Glavna vaspitačica pored svojeg vaspitno - obrazovnog rada obavlja i sledeće poslove:

- stara se o organizovanju rada u objektima organizacione jedinice i o razvijanju međusobne saradnje;

- u hitnim slučajevima raspoređuje radnike radi zamene odsutnih radnika;
- vodi brigu o redovnom dolaženju radnika na posao i kontrolise njihovo napuštanje posla;
- pravovremeno treba potrošni materijal i vodi brigu o korišćenju istog.

Aktiv glavnih vaspitačica:

- koordinira organizovanje svečanosti i saradnju sa mesnim zajednicama;
- organizuje zajedničke akcije sa roditeljima.

Aktiv glavnih vaspitačica nije ovlašćen za samoupravno odlučivanje.

Pedagoški rukovodilac:

- pomaže direktoru u izvršenju svih poslova i zadataka koji proističu iz zakona, planova i programa Radne organizacije, kao i odluka Zbora radnih ljudi i Pedagoškog veća;
- zamenjuje direktora u njegovoj odsutnosti;
- vrši i druge poslove koji proističu iz programa rada i odluka samoupravnih organa, kao i one poslove koje direktor upućuje u nadležnost pedagoškog rukovodioca.

Administrativno - stručne i pomoćno - tehničke službe

Blíže uređivanje administrativno - stručnih i finansijskih poslova utvrdiće se samoupravnim aktima o udruživanju u Centar za predškolsko i osnovno vaspitanje i obrazovanje "Bratstvo - Jedinstvo".

Ostvarivanje samoupravljanja

Samoupravljanje u Radnoj organizaciji radnik ostvaruje neposredno, ravnopravno i u odnosima uzajamne odgovornosti prema drugim radnicima u Radnoj organizaciji, odlučivanjem na Zboru radnih ljudi, referendumom i drugim oblicima ličnog izjašnjavanja, putem delegata u Radničkom savetu Radne organizacije, kao i kontrolom rada organa u Radnoj organizaciji.

Radnik ima pravo da radi ostvarivanja svojih samoupravnih prava bude redovno obavestavan o poslovanju Radne organizacije, njenom materijalnom i finansijskom stanju, raspodeli dohotka, korišćenju sredstava za lične dohotke kao i o drugim pitanjima od interesa za odlučivanje i kontrolu u Radnoj organizaciji.

Radnici u radnoj organizaciji odlučuju na Zboru radnika o neotuđivim pravima o kojima se ne odlučuje referendumom ni drugim oblikom ličnog izjašnjavanja.

Radnici na Zboru radnih ljudi raspravljaju, izjašnjavaju se, odnosno odlučuju naročito o ovim pitanjima:

- donose samoupravne opšte akte određene ovim statutom;
- kontrolišu rad organa i nosilaca javnih funkcija;
- odlučuju o raspoređivanju čistog dohotka, raspodeli sredstava za lične dohotke i korišćenju sredstava zajedničke potrošnje;
  - razmatraju izveštaje i predloge delegacija i delegata u skupštinama društveno - političkih zajednica, samoupravnih interesnih zajednica i drugih samoupravnih organizacija i zajednica;
  - odlučuju i o drugim poslovima određenim zakonom, ovim Statutom i drugim samoupravnim opštim aktima Radne organizacije.

Radnički savet

Radnički savet ima 13 članova odabranih od strane delegata radnika.

Članovi Radničkog saveta su delegati radnika iz delova procesa rada utvrđenih u članu 23. ovog Statuta.

Predstavnici društvene zajednice u Radničkom savetu odlučuju o:

- utvrđivanju predloga odredbi Statuta kojim se uređuje delatnost Radne organizacije;

- donošenju plana i programa vaspitno - obrazovnog rada i ocenjivanju njegovog ostvarivanja;

- imenovanju i razrešenju direktora Radne organizacije;

- razmatranju pitanja koja se odnose na opšti materijalni položaj Radne organizacije i dece;

- utvrđivanju moralno - političke podobnosti nastavnika i saradnika za izvođenje vaspitno - obrazovnog rada;

- zasnivanju i prestanku radnog odnosa nastavnika i saradnika.

Radnički savet Radne organizacije:

- donosi samoupravne opšte akte određene ovim Statutom;

- donosi odluku o davanju, odnosno uzimanju kredita u vezi sa tekućim poslovanjem, a u skladu sa planom Radne organizacije;

- odlučuje o korišćenju sredstava u skladu sa finansijskim planom, osim kada o tome odlučuje Zbor radnih ljudi;

- utvrđuje periodični obračun i završni račun;

- bira, imenuje i razrešava dužnosti direktora;

- utvrđuje program mera koje proizilaze iz programa opštenarodne odbrane i društvene samozaštite koje se odnose na Radnu organizaciju i stara se o načinu sprovođenja tih mera.

Radnički savet odlučuje javnim glasanjem. Rad radničkog saveta se bliže uređuje Poslovníkom.

Za direktora Radne organizacije može da bude imenovano lice koje ispunjava uslove propisane za nastavnike u Radnoj organizaciji i druge zakonom propisane uslove, uz odgovarajuću visoku ili višu stručnu spremu, položeni stručni ispit, najmanje 5 god. vaspitno - obrazovnog rada, te koje se ističe stručnim, pedagoškim i drugim kvalitetima i organizacionim sposobnostima, kao i moralno - političkom podobnošću za obavljanje dužnosti koje mu se poveravaju.

Moralno - politička podobnost se utvrđuje na osnovu procene da se kandidat potvrdio i da potvrđuje svoje idejno-političko opredeljenje za revolucionarni kurs Saveza komunista Jugoslavije u izgradnji našeg socijalističkog samoupravnog društva, za odlučujući uticaj i ulogu radničke klase u razvoju društveno - ekonomskog i političkog sistema, za bratstvo i jedinstvo i punu ravnopravnost naroda i narodnosti, za nezavisnu spoljnu politiku i nesvrstanost naše zemlje, za jačanje i ostvarivanje sistema opštenarodne odbrane, društvene samozaštite i za ostvarivanje socijalističkog načela da samo rad i rezultati rada određuju materijalni i društveni položaj čoveka.

Direktor radne organizacije obavlja sledeće poslove:

- vodi poslove Radne organizacije;

- organizuje i uskladuje proces rada;

- preduzima mere za izvršavanje planova i programa;

- stara se o ispunjenju zakonom propisanih obaveza Radne organizacije;

- izvršava odluke i zaključke radnika, Radničkog saveta i Pedagoškog veća;

- vrši pedagoško - instruktivni rad i poslove vezane za ostvarivanje pedagoškog nadzora određene ovim Statutom;

- vrši i druge poslove utvrđene zakonom, ovim Statutom i samoupravnim opštim aktom Radne organizacije.

Direktor Radne organizacije se bira na 4 godine.

Delegacija radne organizacije

Radnici Radne organizacije obrazuju svoju delegaciju radi neposrednog ostvarivanja svojih prava, dužnosti i odgovornosti, i organizovanog učešća u vršenju funkcija društveno - političkih zajednica i samoupravnih interesnih zajednica.

Delegacija Radne organizacije ima 10 članova, koji se biraju na 4 godine.

Članovi delegacije se biraju tajnim glasanjem.

U obavljanju svoje funkcije delegacija ima naročita prava i dužnosti:

- da sa drugim delegacijama bira delegata u Veće udruženog rada Skupštine društveno-političkih zajednica;

- da preko delegata pokreće inicijative za razmatranje pojedinih pitanja i podnosi predloge za donošenje odluka u Skupštini opštine i širih društveno - političkih zajednica i učestvuje u celokupnom radu Skupštine opštine;

- da prati rad Skupštine opštine i delegata u Skupštini i obaveštava radnika o pitanjima koja se pretresaju i o kojima se odlučuje u Skupštini, kao i o inicijativama i predlozima delegata drugih samoupravnih organizacija i zajednica.

Funkcija člana delegacije i delegata je počasna društvena funkcija. Ostale delatnosti im određuje poslovnik o radu.

Posle ovoga se redaju razna samoupravna akta. U vezi ovoga može se reći da je 1978. god. bila najplodnija. Bio je izrađen Pravilnik o izboru delegata. Poslovnik o radu Zbora radnih ljudi, o upotrebi Fonda zajedničke potrošnje, o podeli regresa, o opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti, o dnevnicama i putnim troškovima, o odnosima na radu itd. Ovaj poslednji pravilnik je određivao delatnosti rada, lica koja su ih mogla prihvatiti i zadatke koja su pomenuta imala da obavljaju, prijem na određeno odn. neodređeno vreme.

Radno vreme vaspitačica je prema ovome iznosilo 42 sata nedeljno, sa sledećim rasporedom:

- obrazovno-vaspitni rad sa decom	26	časova
- planiranje, pripreme, analiza rada	13	časova
- vannastavne aktivnosti		
1. kulturni i javni rad	2	časa
2. socijalno - zdravstvena zaštita dece	0,5	časa
3. saradnja sa roditeljima i ostalim društvenim organizacijama	2	časa
4. učestvovanje u radu stručnih organa	0,5	časa
- dalje usavršavanje	1	čas
- ostali poslovi	2	časa

Ponovo su stvarani pravilnici: o daljem usavršavanju radnika, njihovom premeštaju na drugo radno mesto u krugu do 20 km, o godišnjim odmorima i izostancima, o odgovornosti radnika, o kaznama, o načinu izricanja kazni, o načinu odbrane, o određivanju materijalnih i amortizacionih sredstava, o stambenim potrebama radnika, o prijemu dece, o popisu sredstava, o inventarisanju, itd.

Školske 1978. - 1979. god. se broj odeljenja povećao na 40. Takođe je porastao i broj odeljenja za produženi boravak na 23, a broj učenika je iznosio 918. Nastava se odvijala prema nacionalnom sastavu i zahtevima roditelja: u 27 odeljenja nastava se izvodila na mađarskom jeziku, u 2 na srpskom, a u 11 na oba jezika.

Upadljiv je bio porast broja dvojezičnih odeljenja, a sastav zaposlenih je bio sledeći: direktor, pedagoški rukovodilac, 37 vaspitačica, 8 negovateljica, vozač, ložič, magacioner, 3 kuvarice, pralja i 14 pomoćnih radnika.

Radosnu vest je predstavljala izgradnja nove zgrade u ulici Maksima Gorkog umesto stare koja se srušila. U tzv. zabavištu Boroš broj učenika je bio veliki, jer su u njega bila privremeno preseljena deca iz zabavišta koje se srušilo. Uprkos tome nastava se izvodila normalno.

11. novembra narodni heroj Ilona Sekelj je posetila mališane i pričala im o svom životu. Na kraju meseca, u okviru male proslave, bili su počašćeni penzioneri. U čast Dana armije, na radost mališana i mladih vojnika, vaspitačice i deca starijih grupa su posetili kasarnu.

20. januara 1979. god. vaspitačica Eržebet Balanek sa svojom grupom je izvela pozorišnu predstavu "A három pillangó", a vaspitačice Katalin Gere i Piroška Nađ Abonji sa svojim grupama pak predstavu "Kézfogó" sa velikim uspehom.

24. marta za mališane zabavišta je održano takmičenje pod nazivom "Šta znaš o saobraćaju?", na kome su deca zabavišta postigla lepe rezultate. Istog meseca je održano takmičenje recitatora u Domu kulture u prisustvu saradnika dečjeg lista "Jó Pajtás", na kome su takođe učestvovali i mališani iz zabavišta. Prvu nagradu na konkursu "Ikarovo pero" dobila je Erika Keresténji, učenica vaspitačice Margite Doboš. Sa velikim uspehom su prikazane ritmičke vežbe na gradskom stadionu povodom Dana mladosti.

Od 15. maja do 20. juna bila je održana izložba likovnih i ručnih radova mališana. Najznačajniji događaj se desio 27. novembra 1978. godine, kada je predata na upotrebu lepa, svetla i moderna zgrada u ulici Maksima Gorkog. Tada su mališani pozdravili prisutne prigodnim programom.

Pedagoški savetnici su bili zadovoljni obrazovno-vaspitnim radom, što se moglo videti i iz njihovih izveštaja.

Školske 1979. - 1980. odeljenja za dnevni boravak su bila otvorena tokom cele godine, a dežurstva su bila organizovana u zgradama u ulici Zlatne Grede i Ohridskoj ulici. Broj grupa i njihov sastav je donekle bio izmenjen. U zabavište na Buranjšoru prijavljen je bio mali broj dece, te je zbog toga ono zatvoreno, a deca premeštena u dečji vrtić na Keviju.

U novootvorenu zgradu je preseljena grupa iz zabavišta Boroš. Dve vaspitačice, Borbala Nađ Meljkuti i Julija Gajdoš, iznenadno napuštaju posao, zbog čega su ostale vaspitačice bile tokom cele godine preopterećene. Umesto imenovanih radile su vaspitačice iz Sente, koje su odlazile u Bogaraš i Kevi bez ikakve nadoknade. Pored ovoga, one su povremeno zamenjivale još i bolesne vaspitačice u Senti, no uprkos svemu ovom one su uspele da u potpunosti ostvare predvideni plan i program rada i postignu veoma lepe rezultate.

2. novembra penzioneri su pozdravljeni veoma lepom priredbom od strane vaspitanika zabavišta u ulici Maksima Gorkog.

Cela godina je protekla u znaku Međunarodne godine deteta. Vaspitačice su, zajedno sa roditeljima i decom, pripremile izložbu igračaka po zgradama. Na smotri dramskih sekcija vaspitačica Piroška Kasa je sa svojom grupom, koja je prikazala komad "Ogledalce" Grigora Viteza na srpskom jeziku, postigla veoma lep uspeh.

Na mađarskom jeziku je takođe veoma lepe rezultate postigla vaspitačica Marija Domanj, koja je sa svojom grupom prikazala dečji igrokaz "Cica - mica" autora Julije Farkaš, baš kao i vaspitačica Katalin Gere koja je sa svojom grupom prikazala dečji komad "Kata és a hét törpe" Estere Tot. Sa istom predstavom je Katalin Gere dospela u Bečej na Smotru dramskih grupa, na kojoj je njena grupa dobila plaketu i Zahvalnicu.

22. maja, na svečanoj akademiji, vaspitačica Eržebet Balanek je imala veliki uspeh sa svojom folklornom grupom koje je izvodila mađarske narodne igre. Kao svake godine, 25. maja mališani zabavišta su izveli sletske vežbe na sportskom igralištu u Narodnoj bašti. Te godine je umro Josip Broz Tito, usled čega je veliki broj predviđenih priredbi otkazan.

Krajem te godine naziv institucije se ponovo menja i glasi: Radna organizacija za predškolsko vaspitanje i obrazovanje "Snežana - Hófehérke".

Školsku 1980. - 1981. godinu počinju 38 odeljenja, 25 na mađarskom, 2 na srpskom jeziku, te 11 dvojezičnih, sa 862 mališana. Broj zaposlenih iznosi 72 osobe: direktor, pedagoški rukovodilac, 31 vaspitačica, 7 negovateljica, 10 medicinskih sestara, ložič, vozač, ekonom, 3 kuvara, 3 poslužitelja, pralja i 11 spremačica. Kao i do tada, zgrade u Ohridskoj ulici i ulici Zlatne Grede su bile otvorene tokom cele godine, a u njima su se smenjivale vaspitačice na dežurstvima.

Iz zabavišta Boroš je i druga grupa bila premeštena u zgradu u ulici Maksima Gorkog, tako da je najstarije zabavište zauvek zatvorilo svoje kapije, pretvorivši se u stambenu zgradu, koja još uvek postoji.

Zabavišta su radila punim kapacitetom, a ponegde i preko toga. Gde god je postojala mogućnost uvedena su i popodnevna odeljenja. Morao je biti povećan i broj kuhinjskog osoblja, jer je tamo pripremana užina za svu predškolsku decu.

Penzionere su pozdravili svojim veselim programom mališani iz zgrade u Ohridskoj ulici.

Instituciju su posetila i dva pisca: 25. novembra Ištvan Domonkoš, a 16. decembra Imre Sič, pesnik, koji je recitovao svoje pesme.

Na smotri dečjih amaterskih dramskih grupa vaspitačica Katalin Gere je sa svojom grupom prikazala komad "A nyulacska harangocskája" (Zečičev zvončić), dok je vaspitačica Eva Laufer sa svojom grupom prikazala komad "Nagyதாகარitás a Napnál" (Veliko spremanje kod Sunca), kojima su postigle veoma lepe rezultate.

Na veličanstvenom dočeku deda - Mraza u domu kulture učestvovala su sa svojim grupama Magdolna Bočan, Iren Erdelji, Marija Milenković, Žuzana Sabo, Eržebet Omaljev, Piroška Vein, Iren Kajari i Iren Aladi sa velikim uspehom.

Na gradskoj saobraćajnoj smotri, održanoj 5. maja učestvovala su folklorne grupe iz zgrade u ulici Zlatne Grede sa srpskim narodnim igrama, a deca iz zgrade u ulici Vlade Tomanovića sa mađarskim narodnim igrama.

Školske 1981. - 1982. god. je umesto predviđenih 39 odeljenja otvoreno 40. I dalje je radila i popodnevna smena gde god su za to postojali uslovi. Dnevni boravak, gde su dežurale vaspitačice, bio je otvoren i subotom. Obdaništa u ulici Zlatne Grede i Ohridskoj ulici takođe su radila tokom cele godine sa dežurstvom vaspitačica. Odeljenja zabavišta su radila samo svake prve subote. Interesovanje roditelja za dvojezična odeljenja je bilo smanjeno, pa je broj ovih odeljenja sveden na 3. Broj osoblja je porastao na 79 lica: direktor, pedagoški rukovodilac, 33 vaspitačice, 8 medicinskih sestara, 11 negovateljica, 4 služavke, 13 spremačica, nabavljač, vozač i pralja. Broj mališana je iznosio 979.

Vaspitačice su veliku pažnju pridavale učenju jezika društvene sredine. Iskustva dobijena na seminarima u vezi ovoga prikazala je vaspitačica Ilona Sloboda.

Članovi stručnog aktiva su vredno radili. Veoma opširno su obradili nastavu maternjeg jezika u zabavištu.

Vaspitačice su sa svojim grupama pripremile već tradicionalne priredbe. Deca starijih grupa su prisustvovala 11. novembra u kasarni zakletvi mladih vojnika, no to ih nije sprečilo da 16. novembra, na veliku radost mališana, ovu posetu obnove.

4. februara 1982. na Radničkom univerzitetu, gde je prikazana knjiga "A magyar gyermekirodalom élő fája" (Živo drvo mađarske dečje književnosti), učestvovali su mališani sa Keja Borisa Kidriča, iz ulice Vlade Tomanovića i iz ulice Zlatne Grede sa svojim folklornim grupama prikazavši narodne igre.

Prilikom proslave međunarodnog Dana žena bile su pozvane u instituciju bivše žene - borci: Judita Stambolić - Alarpić, Magda Simin - Bošan, Srboslava Kovačević, kao i žene - borci grada Sente. Posle prijema u zgradi Opštine, u zabavištu u ulici Maksima Gorkog mališani su pozdravili goste lepim programom.

25. maja je 600 mališana na sportskom igralištu učestvovalo u ritmičkim vežbama pod nazivom "Ljubav".

Tokom cele godine rad na svakom polju je bio veoma aktivan. U okviru akcije dečjeg lista "Jó Pajtás" pod nazivom "A kópzelet szárnyán" (Na krilima mašte), kao i na takmičenju mladih likovnih stvaralaca pod nazivom "Selenitske palete" mališani zabavišta su postigli veoma lepe rezultate.

Na smotri dečjih dramskih sekcija vaspitačica Marija Domanj sa svojom grupom je prikazala dečju igru "A kiskakas gyémánt félkraccárja" (Petličev dijamantski novčić). Sa istom predstavom oni su učestvovali i na Pionirskim igrama u Bečeju, gde su dobili pohvalnicu.

Pedagoški savetnici su bili zadovoljni postignutim rezultatima, ali su primetili da je zbog velikog broja odeljenja nije bilo moguće postići bolje rezultate. Dve vaspitačice, Marija Borbelj i Irena Erdelji su bile pohvaljene zbog izuzetnog i primernog rada.

Školske 1982. - 1983. godine zbog prevelikog broja dece su se i fiskulturne sale morale pretvoriti u sobe za rad. U zgradama u ulici Zlatne Grede kao i u Ohridskoj nastava je tekla preko cele godine. Broj odeljenja je iznosio 40, od ovoga 10 sa dnevnim boravkom, 8 odeljenja jaslica i 22 odeljenja zabavišta. U 33 odeljenja deca su pohađala nastavu na mađarskom jeziku, u 4 na srpskom, dok su 3 odeljenja bila dvojezična. Ukupni broj mališana je bio 1041. Nije ni čudno što je pored 74 radnika primljena na neodređeno vreme bilo potrebno primiti i 11 radnika na određeno vreme. Sastav osoblja je bio sledeći: direktor, pedagoški rukovodilac, 40 vaspitačica, 9 medicinskih sestara, 4 poslužitelja, 12 negovateljica, 9 spremačica, ložać, vozač, pralja i 3 kuvarice.

Pored postojećih, otvoreno je jedno novo odeljenje u zabavištu u Partizanskoj ulici. Na sastancima stručnih aktiva tekao je aktivan rad. Obrađivane su razne aktuelne teme u vezi nastave i vaspitanja. Te godine su penzionere ugostili mališani iz zabavišta na Keju Borisa Kidriča.

Kao i svake godine do tada, 11. novembra mališani su prisustvovali zakletvi mladih vojnika u kasarni, a 18. su ponovo sa vojnicima proveli prijatne časove.

U domu kulture je bio organizovan doček deda - Mraza na kome su učestvovalе vaspitačice sa svojim grupama iz zgrada na Keju Borisa Kidriča i Ohridske ulice.

4. aprila na Saobraćajnoj smotri su vaspitačice Katalin Gere i Piroška Nađ Abonji sa svojim folklornim grupama prikazale mađarske, a vaspitačice Piroška Kasa i Ilona Sloboda srpske narodne igre. Iste grupe su zabavljale gledaoce 1. maja u Kiosku, te 20. maja na otvaranju nove zdravstvene stanice. Na svečanoj akademiji u Domu kulture su učestvovalе vaspitačice Vera Čartorižski i Marija Borbelj. Po tradiciji, za dan mladosti mališani zabavišta su prikazali ritmičke vežbe na stadionu u Narodnoj bašti.

Na smotri dečjih dramskih grupa vaspitačica Katalin Gere sa svojom grupom je prikazala dečji igrokaz "Kecksére bízta a káposztát" (Kupus je poverila kozi), a vaspitačice Žužana Sabo i Eržebet Omaljev sa svojim grupama su, sa velikim uspehom, prikazale

igrokaz "Holló anyó" (Baba gavran). Ovaj potonji je postigao lep uspeh i na Dečjim igrama u Bečeju. Pomenute godine se pojavila knjiga za decu Jožefa Kasaša "Meseország kapuja", čiji je prikaz za vaspitače dao profesor Pedagoške akademije. Takođe je dat prikaz ostalih, u vaspitanju često i uspešno korišćenih knjiga na mađarskom jeziku.

Školske 1983. - 1984. god. u ustanovi se nalazi 1121 mališan u 40 odeljenja, od kojih je 28 na mađarskom jeziku, 3 na srpskom, a 8 odeljenja je sa dvojezičnom nastavom (u uzrastu do 3 godine), dok se broj obdaništa smanjio na 3 odeljenja. Broj zaposlenih je bio 91: 35 vaspitačica, 11 medicinskih sestara, 14 stručnih saradnika, 28 pomoćnih radnika, direktor, pedagoški rukovodilac (umesto Klare Kokai Klara Tot Bojnik) i pomoćnik pedagoškog rukovodioca. Po zakonu, sa decom su mogle raditi samo one osobe koje su završile srednju školu, koje su bili stručni saradnici. Interesantno je napomenuti da se u redovima potonjih ponovno javlja nakon mnogo godina jedan vaspitač, čika Ferenc Tandari. Zamenik pedagoškog rukovodioca, Magdolna Bočan, radila je kao vaspitačica. Ogroman porast broja grupa još uvek traje. Deca rođena početkom 1978. zadaju malo problema u vezi sa njihovim prijemom u zabavišta, ali na kraju je uz pomoć Izvršnog odbora ovaj problem bio rešen. U Tornjošu je zbog malog broja dece trebalo ukinuti odeljenja za vreme trajanja školske godine, dok je u Bogarašu bilo potrebno otvoriti novo.

Zbog velikog broja učenika odeljenja zabavišta rade u dve smene, ali i pored ovoga je bilo potrebno pretvoriti fiskulturne sale u radne prostorije.

Sastav stručnog kadra je bio dobar, no bilo je neophodno dopunsko angažovanje jednog pedagoga i jednog psihologa. Postojeći psiholog je skoro ceo dan bio zauzet radom u školi, tako da je samo jednom godišnje, i to krajem godine, dolazio i vršio merenje sposobnosti mališana, budućih prvaka.

U toj godini su vaspitačice detaljnije proučavale lutkarske igre. Vaspitačica Katalin Gere prikazala je "A hatrongyosi kakasok", vaspitačice Eržebet Omaljev i Žuzana Sabo "A piszkos kismalac", a vaspitačica Marija Domanj "Versenyfutás", lutkarske igre u vezi tema obrađivanih u nastavi.

Kao novi vid rada formirani su stručni aktivni za izradu didaktičkih sredstava, kao i sredstava za očiglednu nastavu. U okviru ovih aktivnosti, vaspitačice su zajednički izrađivale potrebne lutke i ostali pribor. Vaspitačica Žuzana Feješ je održala predavanje na kome je istakla značaj lutkarskog pozorišta i njegove zadatke. Posle ovoga su nailazile sve interesantnije teme: vaspitačica Marija Virag je govorila o seksualnom vaspitanju u zabavištu, vaspitačica Lujza Homolja je imala temu "Igra i rad na svežem vazduhu", dok je vaspitačica Gizela Čileg održala ogledno zanimanje iz nastave nematernjeg jezika.

Na 150-godišnjicu rođenja Jovana Jovanovića Zmaja, vaspitačica Piroška Kasa je sa svojom grupom dala veoma lepu predstavu. U čast istog događaja je otvorena i izložba dečjih crteža i ručnih radova. Uvodi se običaj da svaka vaspitačica sa svojom grupom godišnje jednom da jednu lutkarsku predstavu u prisustvu ostalih koleginica, posle koje se vodi diskusija o viđenom, što do tada nije bila praksa.

Za medicinske sestre koje su radile u jasicama bile su predviđene stručne teme "Osobnosti tela i duha deteta" i "Uloga medicinske sestre u dečjim vrtićima", a predavač je bila pedagog Ibolja Nikolić.

Na predlog subotičkog Pedagoškog zavoda, u pojedinim gradovima i naseljima su se otvorili centri za eksperimentalnu nastavu. Tako je u Tornjošu pod rukovodstvom vaspitačice Marije Virag radio centar za fizičko vaspitanje, a u Senti je, pod rukovodstvom Ilone Sloboda, formiran centar za dvojezičnu nastavu. U ovim centrima su zanimanja bila veoma posećena. Skoro iz svih krajeva Vojvodine su dolazile vaspitačice radi razmene

iskustava. Na Saobraćajnoj smotri su vaspitačice Katalin Gere i Piroška Kasa sa svojim grupama prikazale mađarske i srpske narodne igre.

Već tradicionalnu priredbu za penzionere pripremile su vaspitačice iz objekta u Partizanskoj ulici. Kao i svake godine, u okviru saradnje sa školama i učiteljima, budući prvaci su i te godine posetili jedan prvi razred.

Školske 1984. - 1985. su ponovo otvorena odeljenja izvan grada u Tornjošu, Bogarašu, Keviju i Gornjem Bregu. Ovim se njihov ukupni broj povećao na 43, a broj dece na 1076. Broj dvojezičnih odeljenja je donekle bio porastao, ukupno ih je bilo 9. Na mađarskom jeziku radilo je 30, a na srpskom 4 odeljenja. broj zaposlenih je iznosio 92 osobe: direktor, pedagoški rukovodilac, zamenik pedagoškog rukovodioca, 36 vaspitačica, 15 stručnih saradnika, 10 medicinskih sestara i 28 pripadnika tehničkog osoblja. U zgradi u ulici Maksima Gorkog je bila puštena u rad centralna perionica.

Upis dece od 5 godina je ostvaren samo posle dužeg natezanja tako, što su polovinu izdataka podnosili roditelji, a drugu polovinu opština. Naročito su bile opterećene grupe smeštene u zgradama u ulici Zlatne Grede, Maksima Gorkog i na Keju Borisa Kidriča. Ova poslednja je bila opterećena zbog toga što je već odavno kasnila izgradnja jedne nove zgrade na tzv. "Pesku". I pored slabih materijalnih mogućnosti uspeła je izgradnja centralne perionice u okviru zabavišta u ulici Maksima Gorkog, koja je te iste godine otpočela sa radom. Organizovanjem radnih akcija i uključenjem roditelja u njih, ulepšana su zabavišna dvorišta, naročito ona u ulici Zlatne Grede i Maksima Gorkog. I okolina ostalih zgrada je ulepšana sadnjom drveća i žbunja, kao i uređenjem već postojećih dvorišta. Za ovim se ukazala velika potreba jer je, nažalost, situacija bila ista. I dalje se radilo u dve smene, a fiskulturne sale su korišćene za grupni rad.

U toku cele godine lepe rezultate je postigao aktiv za likovni rad, u okviru koga su vaspitačice zajedničkim radom pripremale lutke za lutkarske igre. I u centrima za eksperimentalnu nastavu je tekao aktivan rad. Vaspitačice su izmenjivale iskustva u vezi pojedinih metodskih postupaka.

Na poziv novosadske televizije je vaspitačica Marija Borbelj sa svojom grupom prikazala uspešan program, a vaspitačica Eva Laufer je sa svojom grupom na televiziji prikazala komad "Igra vatrom i osobine vode".

Na polju dečjeg dramskog stvaralaštva, vaspitačica Marija Domanj sa svojom grupom je postigla lep uspeh sa predstavom "A kiskakas gyémánt félkrajárja" (Petličev dijamantski novčić), dok je vaspitačica Marija Virag prikazala lutkarsku igru "Buzavirág".

Nasuprot tradiciji, na dočeku štafete vaspitačice Vera Čartorižski i Melinda Šiveg sa svojim grupama prikazuju moderne igre. Te godine su penzionere zabavljale sa svojim grupama vaspitačice zabavišta iz ulice Jožefa Atila.

Za celu pomenutu godinu je karakteristično organizovanje proslava povodom 40-godišnjice oslobođenja. I zabavišne grupe su bezbroj puta učestvovala na raznim priredbama u vezi ovoga. Uspostavljena je bila i prisna veza sa vojnicima kasarne, koji su već godinama svojim orkestrom i svojom muzikom pratili folklorne grupe mališana na raznim priredbama. Krajem godine, na stadionu u Narodnoj bašti deca srednje i starije grupe su pripremila ritmičke vežbe i prikazala ih pod nazivom "Živela ljubav".

Školsku 1985. - 1986. godinu Radna zajednica je otpočela pod izuzetno teškim okolnostima. Problem petogodišnje dece koju su zabavišta trebala da prihvate je rešen, tako da su u septembru i ova deca mogla da uđu u njegove prostorije. Uređene su i grupe i njihov sastav, ali su novoosnovane grupe bile preopterećene. Institucija je mogla da prihvati 800 dece, a umesto toga na odeljenjima je bilo 1032 mališana. Da bi problem bio

još veći, prilično je bio smanjen i broj stručnih saradnika. Pomenuta praksa se nije pokazala prihvatljivom jer su usled preteranog rada zaposleni često bili bolesni, te je u tom slučaju bilo potrebno spajati ionako prenatrpana odeljenja. Broj osoblja je smanjen na 80 zaposlenih: 32 vaspitačice, 10 medicinskih sestara, 11 stručnih saradnika, 24 tehnička pomoćnika, direktora, pedagoškog rukovodioca i pomoćnika pedagoškog rukovodioca.

Vaspitačice su i dalje bile neumorne, uz pomoć roditelja su se i dalje trudile da što lepše urede ololinu zabavišnih zgrada. Pored mnogih briga i problema, pozitivnu činjenicu je predstavljalo ponovno korišćenje fiskulturnih sala za održavanje časova fizičke kulture, a ne za grupni rad. Istina je da su roditelji čija su deca bila premeštena iz zgrade na Keju Borisa Kidriča u zgrade u ulici Zlatne grede i Maksima Gorkog bili nezadovoljni. Institucija je u toku cele godine radila na uobičajeni način. U obdaništima su vaspitačice i dalje dežurale subotom.

I te godine one su se trudile da pribave što veći broj audio - vizuelnih nastavnih sredstava. Umesto starih, već iskorišćenih magnetofona nabavljaju kasetofone. Naročito veliki napredak je značila kupovina dijaprojektora i novih filmova, posebno u vezi sa nastavom matematike, a dijapozitiva u nastavi ostalih predmeta. I pored ovih nastavnih sredstava ni jedno odeljenje nije odgovaralo zakonski predviđenim normativima.

Pomenute godine u nastavno - vaspitnom radu velike promene je diktirao novi Program, postavljajući rad sa decom u sasvim nove okvire. Zahtevi novog programa su bili prilično neuobičajeni, te je zbog toga saradnja između stručnih grupa postala veća. Takođe je u ovom cilju povećana pomoć organizovanim predavanjima i oglednim zanimanjima. Novi Program predviđao je mnogo novina, kao i sasvim novi način planiranja.

Rad vaspitačica je i dalje bio za pohvalu. Deca zabavišta su učestvovala na mnogim priredbama, pa tako i na takmičenju u organizaciji lista "Jó Pajtás", kao i na likovnom konkursu "Selenitske palette".

Na Majskim igrama u Bečeju vaspitačice Ana Sorad i Eržebet Omaljev su sa svojim grupama predstavljale instituciju. Vaspitačica Ilona Sloboda je za doček deda - Mraza pripremila veselu radio - igru, a posle toga su se redala učešća na televiziji u okviru programa "Hajde sa mnom u zabavište".

Vaspitačica Marija Borbelj sa svojom grupom je pripremila program u čast Dana armije. Vaspitačica Ilona Sloboda sa svojom grupom uz pomoć Karolja Andruška, umetnika i grafičara, prikazala jedno zanimanje iz likovnog vaspitanja. Vaspitačica Marija Domanj je sa svojom grupom posetila bolnicu, dok je vaspitačica Margit Pataki uz pomoć zubara Magdolne Ivačić upoznala decu sa važnošću i potrebom nege zuba. Vaspitačica Gizela Čileg sa svojom grupom je dokazala kako može da utiče saradnja sa umetnicima na razvijanje likovnog vaspitanja. Najinteresantniji televizijski program pripremila je vaspitačica Žuza Kopas uz pomoć lučke Kapetanije. U okviru jednog putovanja brodom po Tisi su prikazane lepote naše reke. Nije potrebno ni napominjati kakav je to doživljaj bio za mališane.

Proslava za penzionere pripremljena je te godine u zgradi u ulici Zlatne grede.

I pored velikog broja obaveza vaspitačice su i dalje usavršavale svoje znanje u vezi lutkarskih igara, a ujedno su produbljivale znanja i na polju likovnog vaspitanja. Istrajno su radile na svom usavršavanju, iako im materijalne mogućnosti u tome nisu pomagale. Novi program iziskivao je dalje usavršavanje koje je bilo neizbežno. Aktivno se radilo i u eksperimentalnim centrima gde su se u duhu novog Programa prikazivala zanimanja koja su davala mogućnost za razmenu iskustava, kao i za diskusije o pojedinim pitanjima naučno - obrazovnog rada.

Veza između škole i zabavišta se smanjivala, učiteljice i vaspitačice nisu imale više zajedničkih dogovora, no budući prvaci su i dalje posećivali prve razrede, gde su dobijali uputstva za rad u školi.

U školskoj 1986-1987. god. je postojalo 7 odeljenja jaslica, 14 odeljenja za produženi boravak i 11 odeljenja zabavišta, ukupno 32 odeljenja sa približno 1000 dece. Na teritoriji grada posao se odvijao u 7, a u prigradskim naseljima u 4 zgrade.

Na "Pesku" je, konačno, otvorena nova zgrada za 150 mališana.

Zbog nedostatka materijalnih sredstava zabavišne grupe su prihvatale samo decu od 6 godina. Nažalost, deca od 5 god. su ovako ostala bez prihvata, a na veliko nezadovoljstvo roditelja. Te godine institucija je imala još veće materijalne probleme, jer je otpočinjanjem rada zabavišta u zgradi na "Pesku" bilo potrebno primiti u radni odnos još 10 osoba, što nije bilo moguće zbog lošeg materijalnog stanja. Zbog toga su radnici radili pod veoma teškim uslovima i više se od njih nije moglo očekivati.

Od zgrada je u potpunosti bila uređena ona u ulici Zlatne grede, a manje popravke je trebalo izvršiti na zgradama u ulici Vlade Tomanovića i na Keju Borisa Kidriča.

U nastavno - vaspitnom radu je još uvek bilo malo neobično novo tematsko planiranje. Ono je u početku uglavnom korišćeno samo u 5 eksperimentalnih odeljenja, a u ostalim grupama je postepeno uvedeno. Prava istina je da, nažalost, nisu postojali uslovi za ostvarivanje novog metoda, kako u pogledu broja učenika, tako ni u pogledu opremljenosti odeljenja. Šira primena ovog noviteta ostvarena je posle poboljšanja uslova, povećanjem broja audio-vizuelnih nastavnih sredstava. U metodičkim centrima održavnjem predavanja i oglednih zanimanja vaspitačice su upoznate sa novim metodama rada.

Najveća pomoć u ostvarivanju novog Programa je bila potrebna medicinskim sestrama koje su radile u jaslicama. Naročito se pokazala komplikovanom pedagoška dokumentacija, jer im je pored osmočasovnog nastavno - vaspitnog i negovateljskog rada ostalo malo vremena za vođenje dokumentacije, pa je ovo izazivalo stalno nezadovoljstvo.

Te godine je čitavim nizom predstava proslavljena 120-godišnjica postojanja zabavišta. Prva svečanost je bila na otvaranju zgrade na "Pesku", na kojoj su vaspitačice Piroška Kasa i Ilona Sloboda sa svojim grupama prikazale narodne igre.

U novoj zgradi su mesto dobila deca od 1 do 7 godine života. Nažalost, okolina zgrade još nije bila uređena, tako da su deca za slobodne aktivnosti koristila samo fiskulturnu salu. Veliki nedostatak ove sale se sastojao u tome što je ona građena sa stubovima, usled čega je nepregledna, te je u njoj bilo teže organizovati fiskulturna zanimanja, a pošto joj je i akustika bila loša, nije bila najpogodnija za izvođenje programa. Ovo se može objasniti time da je sala projektom izvorno bila predviđena za sklonište.

U toku školske godine vaspitačice su sa svojim grupama održavale već tradicionalne predstave, ali su pored ovih učestvovala i na svim svečansotima u mesnim zajednicama i mnogim radnim organizacijama gde su ovi mališani uneli veselost i šarenilo svojim igrama. Kao i svake godine deca starijih grupa su na kraju školske godine sa svojim vaspitačicama posetila prve razrede u školama.

Pošto je, nažalost, broj defektne dece sve više rastao, vaspitačice su predlagale da sa njima radi stručnjak, defektolog, u posebnom odeljenju. Nažalost, ovo se nije ostvarilo.

Školske 1987.-1988. godine nastavno - vaspitni rad se odvijao u 11 zgrada (7 u Senti, 4 izvan grada), sa 8 odeljenja jaslica, 17 odeljenja obdaništa, 8 odeljenja zabavišta u Senti, po jednim obdaništem i zabavištem u Gornjem Bregu i Tornjošu, te po jednim obdaništem i zabavištem u Keviju i Bogarašu, ukupno u 41 odeljenju sa 980 dece. Broj zaposlenih je iznosio 75 osoba, u sledećem sastavu: direktor, zamenik direktora, pedagog, 8 medicinskih

sestara, 37 vaspitčica, 8 stručnih saradnika i 19 ostalih radnika. Administraciju i finansijske poslove je obavljao Školski centar.

Od 1985. god. novi vaspitno - obrazovni program je i dalje postavljao podjednako ogromne zadatke pred vaspitačice i medicinske sestre. Nažalost, uslovi ostvarivanja ovih zadataka i dalje nisu postojali i to kako u pogledu brojnog stanja dece, tako ni u pogledu opremljenosti odeljenja.

Na sastancima stručnog aktiva vaspitačice su se u okviru planiranja obrazovno - vaspitnog rada držale slogana "Igrajmo se, otkrivajmo, stvarajmo". Radi ostvarivanja ovog cilja, mnogo vremena je trebalo provoditi u prirodi, organizovati igre radi upoznavanja osobina vode, vazduha, zvukova, itd.

Medicinske sestre su se na sastancima aktiva i dalje upoznavale sa sadržajem novog Programa. Sastajale su se sa svojim kolegicama iz Subotice, Ade, Kanjiže, Bečeja i Novog Sada, te održavale ogledna zanimanja, dogovore i razmenjivale iskustva.

Toj istoj svrsi služili su i razni seminari i dogovori koje je organizovao Pedagoški zavod iz Subotice i Pedagoški centar Srbije. I u metodskim centrima se odvijao aktivan rad, organizovala su se ogledna zanimanja i dogovori. Održavana su i već neizostavna marksitička predavanja. U okviru zabavišta proslavljani su već po tradiciji Dečja nedelja, oslobođenje grada, Dan Republike, Dan armije, doček deda - Mraza, Dan žena i 1. maj. Pored toga su na dočeku deda - Mraza organizovanom u Domu kulture učestvovala i deca iz zabavišta u ulici Zlatne grede. Za 1. maj su učenici iz zgrade na Keju Borisa Kidriča izveli narodne igre. Na dočeku štafete su deca iz zgrade u ulici Vlade Tomanovića oduševila publiku svojim veselim čardašima. 25. maja na stadionu u Narodnoj bašti deca zabavišta su prikazala svoje uvek lepe ritmičke vežbe. Na bečejskim Dečjim igrama je takođe učestvovala i ova institucija. U junu deca su posetila zoološki vrt na Paliću, a uzela su učešća i u svim dečjim programima lista "Jó Pajtás", novosadskog radija i televizije. Lepe rezultate postigle su starije grupe i na Saobraćajnoj smotri. Deca su sa svojim likovnim radovima učestvovala na likovnoj izložbi koju su organizovali Likovni centar i Vazduhoplovni savez. Deca starijih grupa su na kraju godine, posle obaveznog lekarskog pregleda primila i obavezne vakcine. Takođe su budući polaznici škole posetili prve razrede i na kraju godine se oprostili od zabavišta uz veoma prisan program.

Školske 1988.-1989. god. vaspitno - obrazovni rad je tekao u 11 zgrada, podrazumevajući i Tornjoš, Bogaraš, Kevi i Gornji Breg, a broj dece je iznosio 847. Ukupan broj odeljenja je bio 33, od ovoga 7 odeljenja u jaslicama, 15 u obdaništima i 11 u zabavišnim grupama. Novinu je predstavljalo otvaranje dnevnog boravka (obdaništa), te uvođenje centralnog grejanja u zgradu. U zgradi u ulici Jožefa Atile takođe je uvedeno centralno grejanje. U ostalim zgradama su, prema potrebama, vršene manje ili veće opravke. Tako je u Keviju popravljen sanitarni čvor. Spoljašnjost zgrade u ulici Zlatne grede učinila je lepšom prepravka ravnog krova u kosi krov.

U istoj zgradi je otpočeta izgradnja novih prostorija za službenike. Ovo je bilo potrebno zbog reorganizacije zabavišta, naime, do kraja godine Centar za osnovno obrazovanje je za potrebe dečjih vrtića činio samo određene usluge (pravne, obračunske, prevodilačke), no i to samo privremeno, jer su nadalje dečje ustanove imale raditi potpuno samostalno. Najžalosnije je u ovome to što je na jedvite jade izgrađena fiskulturna sala morala biti žrtvovana. Tokom gradnje deca su vrlo često morala da se hrane pored nusprostorija, a da se ni ne pominje odsustvo minimalnog prostora za igru gubljenjem fiskulturne sale. Od 1. decembra te godine se, na zahtev Osnovne škole, iz prenatrpanih odeljenja lociranih na Keju Borisa Kidriča premeštaju pojedine grupe u novu zgradu na "Pesku", sa tim da se

ispražnjene učionice koriste od strane Osnovne škole "11. novembar", odakle bi bili prebačeni učenici nekih odeljenja. No, ovo se nije ostvarilo.

Organizovanjem glavnog zadatka medicinskih sestara i vaspitačica, obrazovno - vaspitni rad se odvijao u potpunosti prema zahtevima novog Programa. Radni uslovi u instituciji su se u mnogome popravili usled prijema sredstava od SIZ za zaštitu dece, SIZ za obrazovanje, a delimično zahvaljujući i sopstvenim sredstvima. Uspelo se nabaviti mnogo didaktičkih sredstava, igraćaka, dečjih knjiga, kao i audio - vizuelna sredstva za svaku zgradu.

U organizaciji Pedagoškog centra iz Subotice vaspitačice su prisustvovala raznim seminarima u vezi sa primenom novog Programa. Zahvaljujući ovom iskustvu one su u svoj svakodnevni rad unele mnogo kreativnosti. Veoma dobra saradnja je ostvarena i sa roditeljima, zanimanja pod nazivom "Otvorena vrata" organizovana dva puta godišnje su bila veoma dobro posećena.

Na odeljenjima su vaspitačice sa svojim grupama proslavile već tradicionalnu "Zlatnu jesen", doček deda - Mraza, Dan žena i oproštaj od dece koja odlaze u školu. Kao i svake godine do tada, deca starijih grupa su posetila prve razrede.

Deca zabavišta su sa svojim vaspitačicama učestvovala na gotovo svim opštinskim proslavama i svečanostima, koje su u svakoj prilici svojim prisustvom učinili prijatnijim i veselijim. Tako su se pojavljivali na svečanostima mesnih zajednica i različitih radnih organizacija. U maju su vaspitačice bile u stručnoj poseti Negotinu, u Makedoniji. Sa ovog izleta su se vratile sa mnogo lepih i korisnih utisaka.

U školskoj 1989. - 1990. kao ilustraciju krajnjeg ideologiziranja u vaspitanju predškolske dece citiramo zapise dnevnika koje se na ovo odnose. "Dalje se razvija i usavršava samoupravljanje u radnim zajednicama, učestvovanjem članova kolektiva u svim pitanjima u životu radne organizacije, radu sručnih samoupravnih organa i radu poslanika. Dalje su gajene tekovine narodnooslobodilačke borbe, razvijana je socijalistička ljubav prema domovini i u svakoj delatnosti isticana marksistička ideologija."

Institucija je iz godine u godinu bila prinuđena na stalne racionalizacije. Od 1987. god. otvaranje zgrade na "Pesku" ukazala se velika potreba za još 10 radnika potrebnih u vaspitno - obrazovnom radu, ali je ovo bilo neostvarivo. Ovaj nedostatak nastojalo se nadoknaditi reorganizacijom radnog vremena i radnih zadataka, ali bez većeg uspeha.

Rad se odvijao u 11 zgrada i 36 odeljenja, dok je 88 zaposlenih obavljalo rad u sledećem sastavu: direktor, zamenik direktora, 42 vaspitačice, 10 medicinskih sestara, 19 pomoćnih radnika, 2 pralje, ložač, šofer, magacioner, kuvar i 3 pomoćnika, dok je u administraciji radilo 6 službenika.

Početak godine radosnu vest je predstavljala činjenica da su deca premeštena na "Pesak" ponovo mogla da zauzmu svoja stara mesta u zgradi na Keju Borisa Kidriča. U Tornjošu i Gornjem Bregu je tokom ove godine pored zabavišta otvoreno i obdanište. Sve zgrade osim one u ulici Vlade Tomanovića su doterane i uređene.

Nažalost, broj učenika je u našoj instituciji još uvek mnogo veći od zakonom predviđenog broja.

Oprema je takođe siromašna i ne odgovara normativima, a najveći nedostatak je u audio - vizuelnim sredstvima: bilo je potrebno 5 radio aparata sa gramofonom, 2 grafoskopa, 7 dija-projektora i 3 harmonike. Bolja situacija nije vladala ni na polju didaktičkih sredstava. U 10 učionica je trebalo obnoviti i tepihe, a i automobil za prevoz hrane je takođe bio u lošem stanju. Dosta je nedostajalo i neđajućeg posuđa, a i krevetnine. Već godinama je ovo bilo stalno premeštano iz jedne zgrade u drugu u zavisnosti od broja učenika.

Zdušan rad vaspitačica i u ovim teškim okolnostima nije jenjavao. Kao i svake godine do tada održane su već uobičajene svečanosti, uključujući i državne praznike. Na svakoj proslavi u gradu one su učestvovala sa svojim igrama i šarenim programom.

One su i dalje uz najveće napore radile i planirale vaspitno - obrazovni rad prema zahtevima novog programa, iako za to nisu postojali uslovi.

Održavale su najprisnije veze sa roditeljima i sa psihologom. U cilju upoznavanja i razvijanja ljubavi prema knjizi kod dece posetile su Gradsku biblioteku. Prema zahtevima novog Programa nastojalo se da deca što bolje upoznaju i što više zavole svoju sredinu. Za organizovanje ovih aktivnosti je korišćena slobodna volja dece.

Deca starije grupe su na kraju godine otišla u posetu prvim razredima, a zatim su se na svečanostima oprostila od zabavišta. Te godine dosta problema je zadao izbor novog direktora, konačno, tokom godine je bio raspisan konkurs za radno mesto direktora, a na sastanku Saveta institucije je izabrana vaspitačica Magdolna Boćan, dospevši tako 18. juna na čelo institucije.

Školsku 1990. - 1991. godinu institucija je počela već u potpunosti odvojena od školskog centra, pod nazivom: Predškolska vaspitno - obrazovna radna organizacija "Snežana". Rukovodstvo organizacije se preselilo u zgradu u ulici Zlatne grede. Obrazovno - vaspitni rad je tekao u 11 zgrada, od ovoga u 7 zgrada u Senti, i po jednoj zgradi u Gornjem Bregu, Keviju, Tornjošu i Bogarašu.

Zgrade su u potpunosti odgovarale zdravstvenim zahtevima. Zgrada u ulici Maksima Gorkog je priključena na gradsko grejanje.

Institucija je imala 89 zaposlenih, od toga: 47 vaspitačica, 6 medicinskih sestara, 5 stručnih saradnika, 4 službenika, direktora i 25 pomoćnih radnika. Posle više godina, konačno, dobija i pedagoga Jutku Balaž. Od 32 odeljenja u Senti se nalaze: 6 jaslica, 20 obdaništa i 6 zabavišta, na Gornjem Bregu i u Tornjošu po jedno obdanište i jedno zabavište, te po jedno zabavište u Bogarašu i Keviju. Prosečni broj učenika po odeljenjima iznosi 25. 26 grupa uči na mađarskom jeziku, 3 grupe na srpskom, a u 9 grupa nastava se odvija na oba jezika.

Naročito veliki značaj se pridaje uvođenju noviteta predviđenih novim Programom: razvijanju samostalnosti kod dece i upoznavanju sa osnovnim znanjima u vezi saobraćaja. U radu vaspitačica je, gde god je to bilo moguće, zapažena upotreba novih audio - vizuelnih sredstava i korišćenje najnovijih metoda rada.

U cilju usavršavanja vaspitačice su prisustvovala raznim seminarima koje su organizovali subotički Pedagoški zavod i Zajednica predškolskih ustanova AP Vojvodine. Dalje, negovana je saradnja sa vaspitačicama Bečeja, Ade, Kanjiže, Topole, Subotice i Novog Sada. U okviru zabavišta odvijala se živa aktivnost na sastancima stručnih aktiva i Radne zajednice. Uspešna saradnja je ostvorena sa pedagogom i psihologom. Vaspitačice su tada već u potpunosti bile prihvatile rad po novom Programu i organizovale obrazovno - vaspitni rad u ovom duhu. Dobra saradnja je ostvorena i sa roditeljima. Kvalitet roditeljskih sastanaka bila su poboljšala predavanja psihologa, pedagoga i dečjeg lekara. "Otvoreni dani" su i dalje bili veoma posećeni od strane roditelja.

Po ustaljenoj praksi, i tada su po odeljenjima organizovane proslave praznika. Vaspitači i deca su bili veoma aktivni i izvan zabavišta. Učestvovali su na konkursima dečjih crteža "Ikarovo pero", "Selenitske palete", te konkursima listova "Jó Pajtás", "Zeka", "7. Nap" i "Mézeskalács". 25. oktobra u Domu kulture vaspitačice Marija Domanj, Eržebet Hajnal, Ildiko Kopas i Iren Aladi su sa svojim grupama organizovale proslavu "Zlatna jesen". 22. decembra organizovana je zajednička svečanost u kasarni. Na 34. Bečejskim svečanim

igrama vaspitačica Eva Šihelnik je učestvovala prikazujući dramatizaciju dela Teršanski Joži Jenea "Művész Laci az erdőben". Vaspitačica Melinda Šiveg sa svojom pobedničkom grupom je učestvovala na saobraćajnoj smotri. Da bi deca što više zavolela knjigu, vaspitačice su ih vodile u biblioteku, a radi razvoja estetskog osećaja takođe su posetila i izložbu slika. U junu su deca oputovala na Palić, gde su pogledala Zoološki vrt. Pored toga su bila još i na Zobnatici i u Beogradu na "Delfinijadi". Na kraju godine, deca od 3. do 7. godine su učestvovala na karnevalu u veoma lepim i duhovitim kostimima. Stručni aktivisti su i dalje vredno radili. Vukosava Sabljčić i Iren Alađi su sa svojim grupama u prisustvu Ljubice Munćan, pedagoškog savetnika iz Kikinde održale ogledno predavanje iz muzičkog vaspitanja, a Klara Tot Bojnik i Čila Imrić sa svojim grupama prikazale su zanimanje za razvijanje govornih navika. Na ovom poslednjem je prisustvovala i pedagoški savetnik Katalin Uglar - Fazekas iz Zrenjanina.

Dobra je bila i saradnja ostvarena sa društvenim organizacijama: mesnim zajednicama, Fondom za predškolsko obrazovanje i vaspitanje, Domom zdravlja, Domom kulture, Pedagoškim centrom iz Subotice, sa Mladim goranima, Crvenim krstom, Auto - moto savezom, zrenjaninskim Pedagoškim centrom, Pedagoškom akademijom, Dečjim vrtićem iz Kikinde kao i onima iz cele Vojvodine. Pisac ovih redova sa radošću može da primeti da je godišnji izveštaj proširen jednim novim odeljkom: o biblioteci. Prema ovom zabavišta su imala oko 2.000 knjiga, a trudila su se da broj istih stalno povećaju. Od stručnih časopisa redovno su primani: "Misao", "Instruktor", "Prosvetni pregled", "Predškolsko dete", "Porodica i dijete", "Oktatás és nevelés", "Dörmögő Dörmötör", "Mézeskalács" i "Óvodai Nevelés".

Na kraju godine je institucija u potpunosti, sa osobljem, preuzela od osnovne škole kuhinju koja je 1988. god. opremljena na "Pesku".

Školske 1991. - 1992. god. nastava je tekla u 11 zgrada, od toga u Senti u 7, a u Gornjem Bregu, Keviju, Tornjošu i Bogarašu u po 1 zgradi, koje su odgovarale svim zdravstvenim zahtevima. U potkrovlju zgrade u ulici Zlatne grede završena je i predata na upotrebu fiskulturna sala. Od 92 zaposlena radnika bilo je: 43 vaspitačice, 12 medicinskih sestara, pedagog, direktor, 5 službenika i 30 tehničkih radnika. Od 38 grupa u Senti bilo je 22 grupe u obdaništima, 6 grupa u jaslicama i 4 grupe u zabavištima. Na Gornjem Bregu je bilo 1 obdanište i 1 zabavište, u Tornjošu takođe, a na Bogarašu i Keviju po jedna zabavišna grupa. U 26 odeljenja se radilo na mađarskom jeziku, u 4 na srpskom, a u 8 na oba jezika. Broj učenika je iznosio 987. Institucija je potrebna materijalna sredstva za rad dobijala iz budžeta Skupštine opštine, iz sredstava SIZ za zaštitu dece i od uplata roditelja. Deca koja su primala dodatak, kao i ona koja su predstavljala treće dete u porodici bila su u potpunosti oslobođena od plaćanja. Za ostalu decu se plaćalo u zavisnosti od visine roditeljskih primanja, 50, 70 ili 100 % cene usluga.

Nastavno - vaspitni rad sa decom je bio bogat i raznovrstan. U svakodnevnom radu je i dalje glavni cilj predstavljao ostvarivanje zadataka iz novog Programa. I u okviru stručnog aktiva vaspitačica u predškolskim ustanovama je tekao uspešan rad. One su se upoznale sa izveštajima subotičkog Pedagoškog centra o beogradskom sastanku radnika predškolskih ustanova i 17. sastanku prosvetnih radnika Srbije.

U septembru je u saradnji sa subotičkim Pedagoškim centrom održan seminar u zgradi u ulici Zlatne Grede sa temom: "Zanimanja za razvijanje pokreta i osećaja u jaslicama". Bili su prisutni Slavica Kostić, prosvetni savetnik, Dijana Štark, pedagog iz Novog Sada, te medicinske sestre i vaspitačice iz Ade, Bečeja, Čoke i Kanjiže.

Tog meseca su sastanku stručnog aktiva zabavišta na "Pesku" takođe prisustvovala Slavica Kostić i mr. Olga Sam i tom prilikom podnele pripremljeni izveštaj o poseti instituciji. Mr. Olga Sam je iznela svoja zapažanja u vezi nastave srpskohrvatskog i mađarskog jezika, kao i nastave jezika društvene sredine. Tokom septembra vaspitačice su prisustvovala seminaru koji je održan u Subotici pod nazivom "Stvaralačke igre". 7. decembra su vaspitačice posle predavanja "Dete i umetnost" posetile izložbu dečjih radova. 9. maja 1992. sa svečanog otvaranja "Klincijade" u Subotici vaspitačice su se vratile kućama sa mnogim novih doživljaja i iskustava.

Te godine su ogleđala zanimanja organizovane među mlađim grupama. Vaspitačica Ibolja Tot je organizovala zanimanje "Poštar", Ela Nađ H. zanimanje pod nazivom "Leptir", a Eva Turu je upoznala decu sa stanovnicima žvinařnika. Novinu su predstavljale mogućnost snimanja materijala na video - kasete i ponovni pregled istih, tako da su vaspitačice, kao i deca, više puta mogli obnoviti svoja zapažanja.

Vaspitačica Ibolja Tot i dalje je vodila eksperimentalno odeljenje za dvojezičnu nastavu. Tokom godine su, pored roditeljskih sastanaka, od strane roditelja bila veoma posećena i predavanja dečjeg psihologa.

Tokom cele godine je postojala bliska veza i saradnja u organizovanju raznih takmičenja i predavanja sa Društvom prijatelja dece.

Te godine uvodi se i jedna novina: jednom mesečno vaspitačice su popodne organizovale lutkarske igre pod nazivom "Kutak za bajke", prikaz prićica za decu koja još nisu bila obuhvaćena zabavištem. Deca su imala priliku da upoznaju Jenea Ferencija, novosadskog glumca, koji ih je zabavljao raznim šalama. Na prolećnom krosu su učestvovala i deca iz zabavišta, a u maju su u zabavištu na "Pesku" dva puta nedeljno održavane rekreacije sa "Line"- om.

Na bećejskim Majskim igrama učestvovala je vaspitačica Gizela Homolja sa svojom grupom koja je prikazala dečju igru Beatrise Balog "Varázstarisznya" (Ćarobna vreća).

U julu su deca posetila Palić i pogledala bećejsku ergelu, gde do tada još nisu bila. Krajem juna deca starije grupe su posetila prvi razred, a zatim su se uz proslavu oprostila od zabavišta.

Na početku školske 1992. -1993. god. Skupština opštine je, u saglasnosti sa postojećim zakonom, donela Odluku o osnivanju predškolskih ustanova, izmenila upravne organe i 22. oktobra 1992. za direktora postavila Ibolju Zamborskog. Izabrani su odbori za upravljanje i kontrolu. Upravni odbor je doneo Statut, Pravilnik o sistematizaciji i delokrugu rada, Pravilnik o inventarisanju i odredio je Odbor za prijem dece. Nadzorni odbor je vodio finansijsko poslovanje.

I dalje se nastojalo da svako dete od 6 godina bude primljeno u zabavište i da u grupama budu deca istog uzrasta.

U skladu sa zakonom, u jaslicama su radne zadatke od vaspitačica postupno preuzele medicinske sestre.

Nažalost, zbog teških privrednih prilika nisu mogla da se nabave predviđena audio - vizuelna i didaktička sredstva.

Na "Pesku" je pored kuhinje opremljen i jedan magacin za držanje hrane u higijenskim uslovima, a primljen je i jedan magacioner. U zgradi u ulici Vlade Tomanovića uvedeno je gasno grejanje, u zgradi u ulici Jožefa Atile uveden je telefon, a u zgradi u ulici Zlatne grede nova telefonska linija.

Obrazovno - vaspitni rad ostvarivan je u 11 zgrada (7 u Senti i 4 van nje). Zgrade su odgovarale svim zdravstvenim zahtevima. U 37 odeljenja se nalazilo 878 dece, razvrstano u

21 obdanište, 6 jaslica i 4 zabavišta u Senti, po 1 zabavištu i obdaništu u Gornjem Bregu i Tornjošu, te u po 1 zabavištu u Keviju i Bogarašu. U 25 odeljenja nastava teče na mađarskom jeziku, u 4 na srpskom, dok se u 8 nastava odvija na oba jezika. Broj zaposlenog osoblja čini 76 osoba: 36 vaspitačica, 11 medicinskih sestara, 4 službenika, pedagog, direktor i 26 tehničkih radnika.

Zbog nedovoljnog broja dece 2 odeljenja jaslica na "Pesku" su se već početkom godine morala spojiti. U februaru 1993. god. u Tornjošu je umesto obdaništa moralo biti otvoreno odeljenje zabavišta.

Materijalna sredstva i lična primanja radnika SO je obezbeđivala iz budžeta, a troškove usluga su roditelji plaćali u zavisnosti od svojih materijalnih primanja. Republički fond za socijalna davanja je primio na sebe izdatke za 3. i 4. dete u porodici kao i za onu decu koja su primala dodatak.

Obrazovno - vaspitni rad je bio veoma bogat i mnogostran, kako u pogledu ostvarivanja zadataka predviđenih programom, tako i u organizovanju raznih svečanosti i takmičenja. Prilikom posete, savetnik Ministarstva prosvete Srednjebanatskog okruga, S. Jankov bila je zadovoljna radom postignutim u instituciji.

Sa roditeljima se i nadalje odvijala saradnja (redovno su održavani prijemni časovi, Otvorena vrata, roditeljski sastanci itd.). Pored vaspitačica, na pojedinim roditeljskim sastancima su držali predavanja i psiholog, dečji lekar i pedagog. Na sastancima Radne zajednice donosile su se odluke o već tradicionalnim pitanjima: podeli grupa, izboru glavnih vaspitača, učestvovanju na priredbama, takmičenjima itd.

Na stručnim sastancima vaspitačica se raspravljalo o aktuelnim pitanjima grupa prema uzrastu, zajednički je sastavljan obrazovno - vaspitni plan, a posebna pažnja se obraćala vođenju pedagoške dokumentacije na osnovu tematskog programa.

U septembru je Ferenc Madaras, profesor Pedagoške akademije, upoznao vaspitačice sa upotrebom radnih listića iz matematike i upoznavanja sredine koji su bili predviđeni za predškolski uzrast u pojedinim uzrasnim grupama. U novembru su vaspitačice i pedagog prisustvovali predavanju u vezi dramatizacije i lutkarskih igara koje je održano u Bačkom Gradištu. Milivoj Radaković, profesor iz Novog Sada, u okviru svog predavanja je prikazao najuspelije video - snimke vezane za Zmajevе dečje igre.

Ogledno zanimanje pod naslovom "Kako nastaje obuča" su prikazale vaspitačice Livija Sorčik i Lujza Dević. Ovom zanimanju su tokom cele nedelje prethodile razne aktivnosti i događanja u vezi teme, koje smo prepričali gledajući video - snimke. Ova nova forma rada je u mnogome doprinela stručnom usavršavanju vaspitačica. Vaspitačica Ibolja Tot je i dalje nastavljala rad na korišćenju srpskog jezika u vaspitno - nastavnom radu.

Kao i uvek, deca su učestvovala na mnogim priredbama. U okviru Dečje nedelje održan je bogat i raznovrstan program uz pomoć opštinske organizacije Crvenog krsta, Organizacije prijatelja dece i Centra za kulturu. Tom prilikom je delegacija dece posetila predsednika Opštine i delegate u gradskoj kući izražavajući svoje želje za lepšim životom u budućnosti.

U zgradi u ulici Zlatne grede pripremljen je program za decu - izbeglice, a prošao je sa manjim oduševljenjem od očekivanog. Na poziv UN i UNICEF-a vaspitačice su sastavile poseban program u okviru humanitarne akcije pod nazivom "Mirna nedelja" u periodu od 1. do 7. novembra. Uz pomoć vaspitačica deca su opremila kutkove mira, a organizovane su i izložbe dečjih likovnih radova koji su načinjeni na istu temu.

Uz pomoć roditelja i vaspitačica deca su sakupljala odela, obuću i igračke za izbeglice.

U februaru, vaspitačice su sa uspehom učestvovala na dobrovoljnoj priredbi organizovanoj od strane organizacija "Karitas" i "Voks humana". U aprilu na likovnom konkursu MIRK '93 u Temerinu, svojim radovima deca su postigla lep uspeh.

Deca su učestvovala na proletnjem krosu u organizaciji Crvenog krsta. U junu su vaspitačice iz Tornjoša sa svojim grupama izvele narodne igre na proslavi manifestacije "Futás a békéért" (Trka za mirom). Tog meseca su deca sa svojim vaspitačicama posetila Zoološki vrt na Paliću, a posle toga su pogledala vetrenjaču u Topoli.

Deca starijih grupa su posetila prve razrede, a zatim se uz lep program oprostila od zabavišta.

Pored javnih predstava, u odeljenjima su održane već tradicionalne priredbe (Zlatna jesen, doček deda - Mraza, Savindan, Dan žena itd.).

Tokom cele godine je ostvarena čvrsta saradnja sa bibliotekom, likovnom galerijom i kulturnim centrom. U organizaciji "LINE"- a dva puta nedeljno je održavana rekreacija za decu u prostorijama objekta u ulici Zlatne grede.

23. juna 1993. deca su obradovala roditelje i građane veoma živopisnom karnevalskom povorkom. Institucija je i dalje radila na obogaćivanju svoje biblioteke. Tokom leta 8 vaspitačica iz Sente je učestvovalo na letnjoj akademiji "Bolyai Farkas" u Odorheju Sekuljesk, koju je organizovao Savez mađarskih pedagoga iz Rumunije. Pedagog institucije je posetio Gjorgenj, takođe u organizaciji pomenutog saveza. Četiri vaspitačice su bile na daljem usavršavanju u organizaciji Pedagoške akademije "Benedek Elek" u Šopronu. Učesnici su trebali da plate samo putne troškove.

24. novembra 1993. god. na čelo institucije dolazi novi direktor Erika Boroš. Privredni uslovi su tada već bili veoma teški, ali zahvaljujući osnivaču kao i naporima institucije, rešeni su problemi grejanja, nabavke i ishrane, tako da su bili obezbeđeni i uslovi za rad. I pored teških uslova, rad institucije u to vreme je bio zadovoljavajući. U 35 odeljenja smeštenih u 7 zgrada u Senti, te u 4 zgrade van nje, nalazilo se ukupno 777 dece. U Senti je radilo 17 odeljenaja obdaništa, 8 zabavišta i 4 odeljenja jaslica, na Gornjem Bregu 1 odeljenje zabavišta i 1 odeljenje obdaništa, 2 odeljenja zabavišta na Tornjošu, dok je u Keviju i Bogarašu radilo po 1 odeljenje zabavišta. Od toga 26 ih je bilo na mađarskom jeziku, 4 na srpskom i 5 dvojezičnih (od toga 3 jaslice). Broj zaposlenih je isnosio 76 osoba: 34 vaspitačice, 11 medicinskih sestara - stručnih saradnika, pedagog, direktor, 4 službenika i 25 tehničkih radnika.

Na zahtev roditelja, februara naredne godine je u Gornjem Bregu bilo otvoreno odeljenje zabavišta umesto odeljenja obdaništa. Rad u odeljenjima jaslica se odvijao po novom Zakonu o društvenoj zaštiti dece (Službeni list 49/92). Te godine cilj u ostvarivanju plana i programa je bio razvoj ličnosti deteta bez nasilnog zahteva. U cilju ostvarivanja navedenog polazne tačke su bile blizina prirode, otvorenost, samostalni rad i kreativnost.

Zbog teških materijalnih prilika dalje usavršavanje vaspitačica se odvijalo u okviru stručnih aktiva uz pomoć pedagoga, psihologa, logopeda i etnografa.

Kao i do tada, psiholog je izvršio merenja zrelosti učenika starije grupe, kod dece koja su polazila u školu izvršen je sistematski lekarski pregled i date su vakcine. Po potrebi, dečji lekar je upućivao specijalisti decu kod kojih se za tim bila ukazala potreba.

Već uhodani rad i saradnja sa roditeljima su nastavljeni na prijemnim časovima, "otvorenim danima" i roditeljskim sastancima, koji su uvek bili dobro posećeni. Nastavljali su se i svi vidovi saradnje sa osnovnim školama.

Medicinske sestre i vaspitačice su svoje sastanke i ogledna zanimanja držale u grupama u zavisnosti od uzrasta dece. U jaslicama su Eva Buza i Magdolna Varga upoznale decu sa

kruškom i jabukom. Medicinska sestra Eržebet Nađ Meljkuti je održala predavanje o značaju dezinfekcije igraćaka i sličnim korisnim stvarima. Eva Branovački i Ildiko Molnar Čikoš su u okviru pokretnih igara prikazale ogledno zanimanje o žabi. Eva Buza i Magdolna Varga su prikazale muzičke i ritmičke vežbe u isto vreme kada je Katalin Forai prikazala svoj priručnik "Ének a bölcsődében" (Pesma u jaslicama). Eva Horvat i Magdolna Rudić su u okviru prikazanih igara održale zanimanje o tržnici, a ujedno su vodile i diskusiju o upotrebi simboličkih igara u jaslicama.

Vaspitačice malih i srednjih grupa su upoznale decu sa uređajima za merenje. Lujza Dević i Livija Sorčik su prikazale ogledna zanimanja za sve grupe sa video - kasete. Tanja Živkov i Gabrijela Beda su održale predavanje o značaju pribavljanja ličnog iskustva i o razvoju ličnosti za vaspitačice koje su predavale mlađem i srednjem uzrastu. Vaspitačice Laura Hireš i Lujza Dević su u svom predavanju istakle značaj dramskih igara. Vaspitačice starijih grupa su izrađivale igračke od raznovrsnog materijala i pri tome koristile plodove iz prirode.

U junu su sve medicinske sestre i vaspitačice u biblioteci održale sastanak stručnog aktiva, gde su izložile i dečje likovne radove.

Bio je dat i prikaz knjige "Antologija poezije za najmlađe". Vredno je napomenuti da je tada institucija imala već 2770 knjiga, od kojih 60% na mađarskom, a 40% na srpskom jeziku. Broj knjiga se i dalje nastojalo uvećati.

I pored teških uslova vaspitačice su se trudile da učine sve što je u njihovoj moći za lepši i prijatniji boravak dece.

Dečju nedelju je naročito intresantnom i veselom činilo crtanje na asfaltu, poseta raznim pozorišnim predstavama, izrada igraćaka upotrebom jesenjih plodova i veseli izleti u prirodu i u druge zgrade.

1994. god. je bila godina porodice. Ovo se ogledalo i u temama raznih konkursa u organizaciji časopisa "Mézskalács", "Jó Pajtás", MÍRK '94, "Moja porodica", "Zajedno smo" i "Naša kuća". Najuspešniji radovi su bili nagrađeni.

Deca su već po drugi put učestvovala na takmičenju "Trka za lepšim detinjstvom" u organizaciji Crvenog krsta, a pobednici su bili nagrađeni. Godišnju skupštinu Crvenog krsta su u prostorijama Galerije svojim malim programom osvežili mališani vaspitačica Piroške Kasa, Ane Sorad i Marije Domanj. Kao i mnogo puta do tada, deca su posetila Palić i tamošnji zoološki vrt.

U junu je veseli doživljaj za male gledaoce predstavljalo gostovanje grupe "Kalamariš". Pomenutog meseca je takođe otvorena izložba likovnih radova dece predškolskog uzrasta u izložbenoj sali biblioteke. Na svečanom otvaranju su vaspitačice Ildiko Molnar, Iren Aladi i Silvija Poč sa svojim grupama zabavljale prisutne.

Vaspitačice su sa svojim grupama održale u okviru zabavišta već uobičajene priredbe. Doček deda - Mraza je te godine bio nezaboravan zbog ogromnih količina slatkiša kojima su obradovana deca.

Sa roditeljima je produžena dobra saradnja u već uobičajenim formama rada. Zbog teških materijalnih prilika oni su ne jednom pružili pomoć u nabavci toaletnog papira.

Veliku pomoć u ostvarivanju ciljeva novog Programa su pružili saveti Smiljane Jankov, pedagoškog savetnika iz Kikinde, koja je u martu i aprilu posetila ovu instituciju.

U okviru dobre saradnje sa dečjim amaterskim pozorištem mališani su se upoznali sa mladim pozorišnim amaterima Sente, ali su im se neretko predstavljali i subotički "Kolibri", grupa dečjeg pozorišta iz Mađarske i razni orkestri. Tokom celog leta u izložbenoj sali biblioteke su se redali najlepši dečji radovi.

Agneš Nađ Abonji, etnograf Gradskog muzeja, je obogatila radove vaspitačica sa puno novih ideja. U tim teškim vremenima kada je i nabavka hartije bila problematična, dobro je došla izrada starinskih igračkica izradenih od trske, kukuruzovine i grančica, a sve ovo je rad učinilo i interesantnijim. Naročito su bile zanimljive pripreme skopčane sa božićnim i uskršnjim običajima. Farbanje jaja, izrada maski za poklade i proletne igre su bili veoma dopadljivi.

Dobra saradnja je bila ostvarena i sa muzičkom školom. Deca zabavišta su se upoznala sa raznim instrumentima, a prisustvovala su i koncertu učenika ove škole. U okviru Društva prijatelja dece organizovan je u parku doček deda - Mraza, oko koga se, u dečjim krugovima, stvorilo veliko veselje. Deca su imala prilike i da se upoznaju sa amaterskim slikarima iz Sente.

U duhu novog programa, kao i na veliku radost mališana, organizovane su posete raznim fabrikama, željezničkoj stanici, pošti i zdravstvenoj stanici.

Kao i svake godine do tada, dečji lekar je obavio sistematski pregled dece starijih grupa, a budući polaznici škole su dobili i obavezne vakcine. Prema potrebi deca su bila slata i kod pojedinih specijalista. Nastavljena je i tradicionalna saradnja sa psihologom.

Krajem godine vaspitačice su sa decom starijih grupa posetile prve razrede, posle čega su se, uz prigodan program oprostila od zabavišta.

Školske 1994. - 1995. Teodora Barši obavlja poslove direktora umesto Erike Boroš koja je bila na porođajnom odsustvu. Te školske godine vaspitno - obrazovni rad se odvijao u 11 zgrada (u Senti u 7, izvan grada u 4 zgrade), 37 odeljenja (u Senti u 14 odeljenja obdaništa, 12 odeljenja zabavišta i 5 odeljenja jaslica, na Gornjem Bregu u po 1 odeljenju obdaništa i zabavišta, u Tornjošu u 2 odeljenja zabavišta, a u Keviju i Bogarašu u po 1 odeljenju zabavišta), dok je ukupan broj dece iznosio 869 mališana. Nastava se na mađarskom jeziku odvijala u 26 odeljenja, na srpskom jeziku u 5, a na dva jezika u 6 odeljenja.

Broj zaposlenih je iznosio 82 osobe, od toga: 34 vaspitačice, 16 medicinskih sestara, direktor, pedagog, 4 službenika i 26 tehničkih radnika. Radi sredivanja inventara institucije bilo je neophodno zaposliti još jednog službenika.

Zgrada u Ohridskoj ulici je bila priključena na gradsku kanalizaciju.

Materijalna sredstva za obrazovno - vaspitni rad kao i lična primanja zaposlenih obezbeđivala je SO iz budžeta. Roditelji su plaćali izdatke za zabavište u zavisnosti od svojih materijalnih mogućnosti. Krajem godine doprinos roditelja nije bio povećan, kako bi svi građani mogli koristiti usluge zabavišta u ondašnjim teškim ekonomskim uslovima.

Najvažniji zadatak je u tom periodu predstavljalo poboljšavanje kvaliteta rada osiguravanjem odgovarajućeg stručnog kadra za svaku uzrasnu grupu. Kao i svake godine do tada, institucija se trudila da obuhvati svako dete u uzrastu od 6 godina.

Tokom školske godine su izvršene popravke na ljuljaškama i toboganima u dvorištima zgrada na Keju Borisa Kidriča, u ulici Zlatne grede i Ohridskoj ulici, a pored uređenja pomenutih zgrada sređeno je i igralište na "Pesku" na najveću radost mališana.

Vaspitno - obrazovni rad sa decom od 3. do 6. god. se i dalje odvijao prema Programu koji je izdat 1985. god. Do 3. god. rad se odvijao po za ovaj uzrast predviđenim zahtevima.

U poređenju sa prethodnom, institucija je pomenutu godinu otpočela u boljim materijalnim uslovima. U septembru su kupljena didaktička sredstva, knjige, antologije lirike i proze, kao i jedan deo potrošnog materijala. Glavni cilj je predstavljalo nastojanje za izjednačenjem nastavnih uslova. Nažalost, postojao je još uvek veliki nedostatak u audio - vizuelnim sredstvima i opremi za razne kutke. Zbog restrikcije el. energije i ova ustanova je

imala dosta neprijatnosti. Mnoge obolele radnike je bilo potrebno zamenjivati, tako da je i ovo stvaralo u kolektivnu veću netrpeljivost. Srećom, problemi oko grejanja su bili brzo rešeni.

Bile su organizovane i forme za stručno usavršavanje vaspitačica u instituciji kao i van nje. I stručne grupe su u okviru zabavišta nastavljale svoje aktivnosti. Bila je ostvarena dobra saradnja sa fakultetom, Pedagoškom akademijom za vaspitače, sa dečjim lekarima, psihologom, logopedom i etnologom.

U okviru Saveza mađarskih pedagoga Vojvodine, u Novom Sadu su organizovana predavanja u vezi dramatizacije i lutkarskih igara, na kojima su prisustvovala dve vaspitačice i svoja znanja obogatila novim iskustvima.

Mnoge vaspitačice su iskoristile i zimski raspust za dalje usavršavanje. Livija Sorčik u Rumuniji, Silvija Gomboš i Livija Sorčik u Budimpešti, a Gabrijela Beda, Silvija Gomboš, Silvija Poč, Roža Tukač i Livija Sorčik su u Balatonalmadiju imale prilike da prošire svoja iskustva.

Pedagoški savetnik Smiljana Jankov je prilikom posete učinjene dvema radnim grupama dala savete u vezi obrazovno - vaspitnog rada i njegovog daljeg usavršavanja.

Medicinske sestre i vaspitačice su sa roditeljima imale lepu saradnju. Pored gotovo svakodnevnih razgovora i prijema roditelja, svaka grupa je održala 4 - 5 roditeljskih sastanaka na kojima su obrađivane pedagoške teme, kao i teme u vezi sa zdravstvenom zaštitom dece. "Otvoreni dani" su takođe bili veoma posećeni.

Na sastancima Radne zajednice takođe su obrađivane interesantne teme. Bila su veoma interesantna i predavanja muzičkog pedagoga o razgovoru, održana za okruglim stolom u Novom Sadu, kao i ono o dvojezičnoj nastavi kod dece u predškolskom uzrastu. Stručni aktiv medicinskih sestara je organizovao jedno za drugim niz predavanja i prikaza zanimanja, npr.: "Red i čistoća", "Spremanje kutka za lutke", "Ritmičke vežbe uz muziku", dramatizacije, itd. Saradnice su u ovome bile Eva Buza, Magdolna Varga, Eva Horvat, Magdolna Rudič, Eva Pinter, Ildiko Molnar Čikoš i Eva Branovački. I stručni aktiv vaspitačica je imao istaknut rad. U saradnji sa etnografom Gradskog muzeja su izrađeni ukrasi od jesenjih plodova i prirodnog materijala. Na tom zanimanju su uzele učešće i penzionisane vaspitačice iz Ade i Gornjeg Brega.

Pedagog institucije je održao predavanje sa temom "Obrada osećanja i doživljaja preko igara i estetskih zanimanja".

Ibolja Tot i Roža Tukač su održale predavanje o lutkarskim igrama. Bili su stvoreni problemi oko merenja učenika koji su trebali poći u školu, ali se na kraju situacija sredila. Broj knjiga u biblioteci institucije se povećao.

Po broju javnih nastupa radne grupe su bile premašile plan.

25. oktobra 1994. god. u Domu kulture je u organizaciji Crvenog krsta održana manifestacija "Zlatna jesen" u okviru koje su učestvovala sa svojim grupama vaspitačice Marija Domanj, Vera Čartorižski, Eržebet Hajnal, Vukosava Sabljic i Iren Aladi. Takođe je u Domu kulture organizovan doček deda - Mraza na kome su vaspitačice Aniko Koljević i Iren Aladi sa svojim grupama zabavljale gledaoce.

U februaru je u izložbenoj sali Gradske biblioteke organizovana izložba pod nazivom "Maske" za čije su otvaranje prigodan program pripremile vaspitačice Ibolja Tot, Ana Sorad, Tanja Živkov, Ilona Mesaroš i Ildiko Molnar.

Za konkurs likovnog stvaralaštva "MIRK '95" bilo je prijavljeno 110 dece. Najuspešiji dečji radovi su bili prikazani na izložbi slika, a mali stvaraoci su bili nagrađeni.

U maju su najmlađi polaznici institucije uzeli učešća na krosu pod nazivom "Trka za bolje detinjstvo", organizovanom od strane Crvenog krsta. Na Majskim igrama u Bečeju vaspitačica Ildiko Molnar je sa svojom grupom prikazala komad "Dečji svatovi".

Vaspitačica Melinda Šiveg sa svojim vaspitanicima je osvežila priredbu "Trka za mir". U junu su deca sa svojim vaspitačicama posetila zoološki vrt na Paliću, a 22. juna je u izložbenoj sali gradske biblioteke bila otvorena izložba radova predškolske dece. Na ovom otvaranju su sa svojim vaspitanicima učestvovalе vaspitačice Marija Domanj, Vera Čartorižski i Livija Sorčik.

Deca starije grupe su sa svojim vaspitačicama posetila prve razrede, a zatim se na svečan način oprostila od zabavišta.

Tokom cele godine je održavana veoma dobra saradnja sa Domom kulture, Gradskom bibliotekom, Gradskim muzejom, Senčanskom galerijom, Organizacijom prijatelja dece, Dečjom ambulantom, Crvenim krstom, organizacijom "VOKS HUMANA", raznim fabrikama, školama, sa Filozofskim fakultetom iz Novog Sada, kao i sa Pedagoškom akademijom za vaspitače.

Na veliku radost dece instituciju su posećivali glumci i umetnici.

U novembru je zabavljala decu Katalin Siratski iz Subotice svojom predstavom na oba jezika pod nazivom "Putujuće igračke". U decembru je glumica Erika Krnač pričala deci. Učenici muzičke škole su deci starijih grupa prikazali božićne igre, kao i jedan mali koncert. U maju su gostovala dva glumca iz Beograda sa predstavom "Fore i fazoni".

Vaspitačica Livija Sorčik je u Zrenjaninu prisustvovala tromesečnom seminaru pod nazivom "Bukvar dečjih prava". U junu je nekoliko vaspitačica prisustvovalo osnivačkom sastanku Saveza vaspitačica Vojvodine održanom u Malom Idošu. Ovo ujedinjenje je ostvareno u cilju razvijanja vaspitno - obrazovnog rada u predškolskim ustanovama, sa željom da pomenuta organizacija bude budući organizator raznih formi usavršavanja vaspitača, poput sastanaka, predavanja, itd.

Na kraju godine je u centru grada priređen dečji karneval na kome su učestvovalе i vaspitačice sa svojim vaspitanicima.

Školske 1995. - 1996. god. direktorica Erika Boroš iznenada podnosi ostavku, tako da institucija ostaje bez direktora. 7. novembra 1995. Ana B. Varga biva zadužena da vrši dužnosti direktora za period od jedne godine.

Obrazovno - vaspitni rad se o ovom periodu odvija u 11 zgrada (u Senti u 7 zgrada, van grada u 4 zgrade), u 39 odeljenja (u Senti u 6 odeljenja jaslica, 18 odeljenja obdaništa i 8 odeljenja zabavišta, u Keviju i Bogarašu u po 1 odeljenju zabavišta, u Tornjošu u 2 odeljenja zabavišta, a na Gornjem Breguu 2 odeljenja obdaništa i 1 odeljenju zabavišta), sa ukupno 933 mališana. Na mađarskom jeziku se radilo u 27 grupa, u 5 grupa na srpskom jeziku, dok se u 7 grupa vaspitno - obrazovni proces odvijao dvojezično (od toga ovaj potonji u 5 odeljenja jaslica). Nažalost, usled teških ekonomskih prilika, a na zahtev roditelja, obdanišna odeljenja van Sente je bilo potrebno pretvoriti u zabavišna.

Ukupno zaposlenih osoba u ovom periodu ima 95, a od toga: 35 vaspitačica, 6 medicinskih sestara - rukovodilaca odeljenja, 13 stručnih saradnika, 19 pomoćnih radnika, 5 administrativnih radnika, 5 kuhinjskih radnika, ložač, vozač, kurir, radnik na održavanju, pralja, direktor i pedagog.

Glavni zadatak institucije je potpuno zadovoljenje zahteva stanovnika u pogledu smeštaja dece, a naročito one u uzrastu od 6 godina.

Ove godine ustanova slavi 130-godišnjicu svoga nastanka, te je nastojala i nastoji da pomenuti jubilej proslavi sa što više svećanih manifestacija. Prva u nizu pomenutih je bila

ona upriličena povodom dočeka deda - Mraza, koja je bila istinski veličanstvena, tim pre što su paketići ovaj put odista predstavljali poklone, jer za njih nije bilo potrebno platiti.

1. februara 1996. u galeriji Gradskog muzeja otvorena uspešna izložba fotografija dokumenata i sredstava očigledne nastave. Na otvaranju, posle najave programa od strane pedagoga Jutke Balaž, direktorica institucije Ana B. Varga je pozdravila sve prisutne, a potom su deca iz zabavišta smeštenog na Keju Borisa Kidriča veselim dečjim igrama zabavljala publiku. Nakon toga su Sloboda Ilona i Tanja Živkov dale kratak prikaz istorijata senčanskih zabavišta. Pomoću slika i dokumenata posetioci izložbe su mogli da se upoznaju sa ogromnim napretkom zabavišne mreže, a prikazana nastavna sredstva su ujedno pokazala i bogatstvo ideja kod vaspitačica.

1. marta je u zabavišnoj zgradi smeštenoj u ulici Zlatne grede došlo do veoma prisnog sastanka između sadašnjih i bivših, penzionisanih, radnika institucije. Goste su zabavljala svojim veselim igrama deca iz zabavišta lociranih u Ohridskoj ulici i ulici Zlatne grede. Posle zajedničke posete izložbi, društvo je odvezeno autobusima u zgradu 3. mesne kancelarije gde je oko 19 časova počelo pravo veselje. Muzika i dobro raspoloženje su naprosto poneli sa sobom celo društvo, igralo se, pevalo i veselilo, te je "zaista bilo lepo ponovo biti zajedno".

14. marta pevačica narodnih pesama Ilona Budai je svojom pesmom zabavila Senčane kao i njihove goste iz Ade, Čoke, Kikinde, Starog Bečeja, Topole, Subotice, Malog Idoša, Kanjiže i Novog Kneževca.

U aprilu su deca zabavišta na svojoj izložbi likovnih radova održanoj u galeriji Gradskog muzeja ugostila saradnike časopisa "Mézeskalács", a u maju je dr. Emil Kamenkov održao predavanje na srpskom jeziku. Proslava jubileja je završena 8. marta u Domu kulture, gde je organizovana svečana akademija na koju su bili pozvani svi predstavnici radnih organizacija i institucija koje su imale vezu sa ustanovom.

Sumiranje rezultata

Osvrnuvši se na događaje u proteklih 130 godina, pisac ovih redova sa gorčinom konstatuje da je, nažalost, sudbina zabavišta bila mačehinska. Dugo vremena predmet spora je bila čak i klasifikacija zabavišta u socijalne, odnosno vaspitne ustanove. I raniji obrazovni zakoni pružaju vernu sliku ovog omalovažavanja, jer se najčešće samo u nekoliko članova, uzgred, sećaju zabavišta. I vaspitačice se pominjaju samo na kraju, iza svih ostalih pedagoga, ako ih se sastavljač zakona uopšte i setio. Mada je njihova stručnost izjednačena sa učiteljima nakon otvaranja Pedagoške akademije u Novom Sadu, izgleda da se još i danas radije naglašava socijalni karakter ustanove, iako je u obrazovno - vaspitnom pogledu najvažnije doba u životu dece predškolsko doba, pošto se upravo u ovom uzrastu odlučuje o karakteru i budućem razvitku ličnosti. Zbog toga se vaspitno - obrazovni značaj ustanove ni u kom slučaju ne bi smeo zanemariti.

Pedagozi se nikada nisu mogli pohvaliti svojim ličnim primanjima, ali bi cenjenim čitaocima bilo vredno ukazati na načine uz pomoć kojih su do njih dolazili. U početku su svoja primanja pedagozi dobijali prema tzv. platnim razredima, a za rad kojim se naročito isticao pedagog bi bio nagrađen posebnim unapređenjem. Kasnije je uvedena kategorizacija pedagoga u 5 grupa, a na osnovu kvaliteta obavljenog rada (naročito se ističe, ističe se, dobar, zadovoljava i nezadovoljava). Posle ovoga dolazi tzv. ocenjivanje po bodovima, koje je bilo možda još i gore i koje je umnogome zatrovalo odnose među radnicima. Kao što se

može videti iz starih zapisa, uvređeni radnik se žalio čak i zbog jednog jedinog boda, te je često dolazilo do ozbiljnih trvenja, ako Odbor za bodovanje nije hteo vratiti pomenuti bod.

Posle ovog načina vrednovanja rada uvedena je obaveza da svaka vaspitačica, medicinska sestra i stručni saradnik godišnje moraju odraditi 1925 radnih časova. U zadnje vreme je merenje koeficijentima preuzelo ulogu diktiranja ličnih dohodaka vaspitačima.

Sada sa zadovoljstvom možemo primetiti da je senčanski organ lokalne samouprave učinio sve što je bilo moguće da bi radnicima u predškolskim ustanovama lična primanja bila što bolja. I prema novom Pojedinačnom kolektivnom ugovoru od 11. januara 1996. god. na primanja propisana Opštim i Posebnim kolektivnim ugovorom na nivou Republike dozvoljemno je povećanje od još 32,5%. Tako se u Senti dogodilo čudo: od svih pedagoških ustanova najveća lična primanja imaju radnici zaposleni u predškolskim ustanovama.

Ogroman napredak i promene su vidljivi na svim poljima. Već pre nekoliko decenija su nestale stare zgrade i umesto njih podignute lepe, svetle građevine.

I u vaspitno - obrazovnom radu su vidljive mnoge novine koje su sadržane u Zakonu od 28. marta 1985. god. Umesto do tada uobičajenog obrazovno - vaspitnog rada uvodi se tzv. tematsko planiranje. Medicinske sestre i vaspitačice sada redovno prisustvuju seminarima radi daljeg usavršavanja, mada su novi metod rada mogle usvojiti samo na oglednim zanimanjima, kasnije ga uspešno primenjujući u svom radu. No, kako stoji u izveštajim iz poslednjih godina, vaspitačice i medicinske sestre na svim ovim poljima postižu lepe rezultate.

I kod vaspitačica i kod medicinskih sestara je uočena potreba za jednim psihologom koji bi mogao da im pruži pomoć u njihovom radu. Psiholog Eva Dukai je od početka svoga rada 1970. god. do danas sa najvećim zadovoljstvom pružila pomoć u razrešavanju svih onih problema koji su se javljali i koji se javljaju u vezi fizičkog i psihičkog razvoja predškolske dece. U dogovoru sa vaspitačicama, na roditeljskim sastancima ona održava predavanja o aktuelnim problemima, nedostacima i poremećajima u ponašanju dece koji su karakteristični za pojedini uzrast. Ova predavanja su praćena upotrebom modernih audio - vizuelnih sredstava, te na taj način učinjena zanimljivijim. U početku je Eva Dukai sama obavljala merenja zrelosti učenika starijih grupa koja su se pripremala za školu, obilazeći mnogobrojna odeljenja. Kasnije je i psiholog Eva Zeković sa velikim oduševljenjem vršila pomenuti posao. Nažalost, pored obaveza u školama malo joj je vremena preostajalo za decu zabavišta, ali se i pored toga ona trudila da uz pomoć vaspitačica i roditelja nađe vremena za rešavanje problema koji su se kod dece povremeno javljali.

U zadnje vreme ova praksa je, nažalost, ukinuta, te se merenja dece u vezi procene njihove zrelosti za školu obavljaju samo od strane dečjih lekara. Psiholog Eva Brajanović savesno obavlja kod dece korekciju govora. Bilo bi zaista poželjno da ustanova ima svog psihologa, što je i davnašnja želja ove institucije.

Obrazovno - vaspitni rad je u pedesetim godinama ovog veka proveravao prosvetni saradnik Karolj Lendel. Od 1962. pa sve do svog penzionisanja, punih 20 god., pomenuti posao je obavljala Eržebet Terheš, u svojstvu prosvetnog savetnika Pedagoškog centra iz Subotice. Ova titula joj je zaista odgovarala, jer je svojim stručnim savetima i bogatim iskustvom u mnogome doprinela stručnom usavršavanju vaspitačica. Rođena u Senti, sudbinu zabavišta svog rodnog grada, osećali smo, zaista je nosila na svom srcu. Prilikom njenog odlaska u penziju oprostili smo se od nje tužnog srca.

Posle nje su odeljenja obilazili prosvetni saradnici Geza Šandor i mr. Olga Sam. Mr. Olga Sam je, uglavnom, obilazila dvojezična odeljenja. U poslednje vreme su proveru vaspitno - obrazovnog rada vršili i prosvetni savetnici iz Kikinde i Zrenjanina. U okviru ustanove je pedagog Jutka Balaž pružila veliku pomoć u rešavanju problema koji su se javljali u vaspitno - obrazovnom radu. Bez njenog učešća nije prošla ni jedna priredba, izložba ili ogledna nastava. Zaista savesno je uzimala učešća u svakom poslu na radnom mestu. Posao joj je bio neraskidivo povezan sa radom direktorice koja je takođe dala sve od sebe za poboljšanje materijalnih uslova, kao i za bolje uslove rada.

Obilazeći lepe, moderne zgrade, imamo utisak da se oni koji tamo rade neprekidno trude oko ukrašavanja radnih prostorija i hodnika da bi deca, roditelji i svako ko tamo navrati mogao da uživa u sve lepšim i lepšim dečjim radovima, u mnogobrojnim idejama vaspitačica, medicinskih sestara i stručnih saradnika. Rad svih zaposlenih u ustanovi oduvek je imao i ima jedan cilj: da njima poverenoj deci, od najmanjeg uzrasta pa sve do polaska u školu, odrastanje protekne u što prijatnijoj sredini, da se ona fizički i psihički pravilno razvijaju, slobodno iskažu svoja osećanja kako rečima tako i raznim likovnim ostvarenjima, te da se na pomenute načine razvijaju u istinski zdravu ličnost.

Čini mi se da radnici ustanove u potpunosti udovoljavaju ovim zadacima, u zavisnosti od objektivnih mogućnosti.

Ilona Sloboda vaspitačica u penziji

**SPISAK RADNIKA DEČJEG VRTIČA „SNEŽANA” - A HÓFEHÉRKE
GYERMEKKERT DOLGOZÓINAK NÉVSORA
(1866-1996)**

1. Ádám Erika
2. Ádám István
3. Alagyi Irén
4. Aranyos Teréz
5. Árvai Magda
6. Aulik Attila
7. Aulik Magdolna
8. Aulik Róbert
9. Bába Irén
10. Babin Tatjana
11. Bajusz F. Erzsébet
12. Bakás Laura
13. Balanek Erzsébet
14. Bálint Andrea
15. Bálint Mária
16. Bálint Piroska
17. Bálint Zsuzsanna
18. Bálizs Jutka
19. Báló Irénke
20. Báló Vince
21. Balog Ilona
22. Baráti Krisztina
23. Barna Ibolya
24. Barsi Teodóra
25. Barta Ágnes
26. Bartos Kornélia
27. Bartus Klára
28. Béda Gabriella
29. Bencur Zlata
30. Berta Piroska
31. Biacsi Erzsébet
32. Bicskei Anna
33. Bilicki Ilona
34. Birclin Danica
35. Birkás Éva
36. Borbély Mária
37. Boros Erika
38. Boros Gy. Erzsébet
39. Boros Gy. Margit
40. Bottyán Magdolna
41. Branovački Éva
42. Branovački Lina
43. Burány Erika
44. Burány Mihályné
45. Bús Károly
46. Buza Éva
47. B. Varga Anna
48. Csantavéri Ibolya
49. Csincsik Ibolya
50. Csonti Irén
51. Csüllög Gizella
52. Čartorižski Vera
53. Deák Margit
54. Devity Jenő
55. Dévity Lujza
56. Dobos Margit
57. Domány Mária
58. Domonkos Györgyi
59. Dormán Tünde
60. Đurišić Juca
61. Ećimović Natalija
62. Erdélyi Irén
63. Eszes Erzsébet
64. Farkas Ibolya
65. Fáy Viktória
66. Fehér Irén
67. Fényszárosi Márta
68. Fleisz Valéria
69. Fodor Aranka
70. Fodor Klára
71. Gaszó Anna
72. Gaszó Gizella
73. Gaszó Magdolna
74. Gecse Ágnes
75. Gedošević Valéria
76. Gere Katalin
77. Gombi Éva
78. Gombi Margit
79. Gombos Ilona
80. Gombos István
81. Gombos Szilvia
82. Gombos Valéria
83. Gregus Rózsa
84. Gubica József
85. Gubik Teréz
86. Gulyás Erzsébet
87. Gulyás Gizella
88. Györe Berta
89. Györe Etelka
90. Györe Matild

91. Gyurcsik Rózsa
92. Habram Márta
93. Habramné Nagy Gizella
94. Hajnal Erzsébet
95. Hanák Ferenc
96. Heckenberger Diana
97. Hegedűs Éva
98. Hevér Teréz
99. Hires Laura
100. Homolya Gizella
101. Homolya Ilona
102. Horvát Erika
103. Horváth Éva
104. Huszák Irén
105. Huszák Júlia
106. Huszák Margaréta
107. Ilijin Mirjana
108. Imrics Csilla
109. Janek György
110. Janek Irén
111. Jenovac Csilla
112. Juhász Livia
113. Jurca Aranka
114. Kadvány Katalin
115. Kajári Irén
116. Kállai Ilona
117. Kállai Marianna
118. Kálmán Andrea
119. Kalmár Ilona
120. Kasza Magdolna
121. Kasza Piroska
122. Kaszás Zsuzsanna
123. Kazinci Márta
124. Keceli M. Ilona
125. Kecskés Irén
126. Knipl Hedvig
127. Kobleher Zsuzsanna
128. Kocsis Sz. Júlia
129. Kókai Klára
130. Kollár Etelka
131. Konc Ildikó
132. Kondić Jadranka
133. Konjević Anikó
134. Kopasz Ibolya
135. Kopasz Ildikó
136. Kopasz Mária
137. Kopasz Zsuzsanna
138. Kormányos Ágnes
139. Kovács János
140. Kovács Zsuzsanna
141. Kovačev Ibolya
142. Könyves Mária
143. Kőrösi Mária
144. Lakatos Teodóra
145. Laki Matild
146. Lašković Elvira
147. Laufer Éva
148. Lengyel Angéla
149. Lóci Szilvia
150. Losonc Rózsa
151. Losonc Kis Éva
152. Lőrinc Simon
153. Lučić Éva
154. Makrinov Ljubica
155. Marjanović Edit
156. Martonosi Mária
157. Máté Júlia
158. Medve Ilona
159. Menda Mária
160. Menyhárt Rózsa
161. Merényiné G. Mária
162. Mészáros Ilona
163. Mészáros Márta
164. Milenković Marija
165. Milojević Mirjana
166. Molnár Ildikó
167. Molnár Cs. Ildikó
168. Molnár Sz. Ilona
169. Nagy Erzsébet
170. Nagy Karola
171. Nagy Klára
172. Nagy Ottilia
173. Nagy Rózsa
174. Nagy A. Piroska
175. Nagy H. Ella
176. Nagy M. Erzsébet
177. Nagy M. Karolina
178. Nemes Tünde
179. Német Verona
180. Novoszel Margit
181. Nyilas Verona
182. Olajos Verona
183. Omaljév Erzsébet
184. Öreg Margit
185. Pandurović Emilia
186. Pap Bettina
187. Pap József
188. Pap Matild
189. Pataki Margit
190. Patócs Aranka
191. Pavković Nada
192. Pecarski Dragoslava

193. Pintér Éva
194. Pintér Ilona
195. Pisarov Lenke
196. Piszár Piroska
197. Pócs Szilvia
198. Popović Persida
199. Pósa Mária
200. Povázi Szilvia
201. Rácz Sz. Márta
202. Rankov Vesna
203. Recskó Diana
204. Répás Éva
205. Répás Flóra
206. Reperger Erzsébet
207. Rieger Erzsébet
208. Ripcő Mária
209. Ristic Erzsébet
210. Rózsa Erzsébet
211. Rózsa Ilona
212. Rózsa Márta
213. Rómer Éva
214. Sabljic Vukosava
215. Sarnyai Ágota
216. Sarnyai Ibolya
217. Satai Péter
218. Serfőző Erzsébet
219. Serfőző Etelka
220. Serfőző Ildikó
221. Serfőző Verona
222. Sétáló Ida
223. Sinkovits Judit
224. Sőregi Verona
225. Stefanović Jelena
226. Stojkov Ilona
227. Stojkó András
228. Stojšić Irén
229. Sugár Zvezdana
230. Surányi Gyöngyi
231. Surján Margit
232. Sušić Éva
233. Süveg Melinda
234. Šešlija Ljubica
235. Szabó Borbála
236. Szabó Éva
237. Szabó Irén
238. Szabó Zsuzsanna
239. Szabó N. István
240. Száraz Jelena
241. Szarka Verona
242. Szegedinszki Ibolya
243. Szeli Antal
244. Szepesi Piroska
245. Szloboda Ilona
246. Szórád Anna
247. Szorcsik Aranka
248. Szorcsik Livia
249. Szorcsik Márton
250. Szorcsik Teréz
251. Szőnyi Ilona
252. Szupits Mária
253. Szűcs Valéria
254. Tandari Ferenc
255. Tandari Mónika
256. Tasić Gizella
257. Török Verona
258. Tóbiás Hajnalka
259. Tomas Mira
260. Tostaš Valéria
261. Tót Gizella
262. Tót Ibolya
263. Tóth B. Éva
264. Tóth B. Klára
265. Tóth H. Klára
266. Tóth H. Matild
267. Tóth Kurta Mária
268. Tóth Újházi Erzsébet
269. Tóth V. Beáta
270. Tripolszki Erzsébet
271. Tukacs Rózsa
272. Tumbászné H. Margit
273. Turu Verona
274. Újházi Etelka
275. Újházi Margit
276. Újvári Gizella
277. Urbán Kornélia
278. Urbán Rózsa
279. Varga Viktória
281. Vasas Ilona
282. Vein Piroska
283. Vékony Isidora
284. Velez Margit
285. Vén Verona
286. Virág Mária
287. Vujić Sofija
288. Vukov Erika
289. Zabos Aranka
290. Zámorszki Ibolya
291. Žikić Ljubica
292. Živkov Tanja

Segyzskönyv

Quantum 1866. évi Annus 8us lastell városi közgyűlésről.

Opat-paroh Elek Benedek,
inicijator osnivanja zabavišta u Senti

*Felteszt. Apát és Dlle.
hámszónak az órvolta
felozarolási iránt tett
lelkos ajánlata, vala,
mint ikusó Székelyi Fer.
senec képviselő irnak
az órvolti helyiség juttá,
nyolc évi melléki átan,
gedése érdemében tett
nyilatkozata, így az el.
munkáczuk azon ajánlá-
ta, mely szerint előző
ajánlatán fölül, az órv.
hárszóra Cében át ismét
töke szerez után, törvé-
nyes kámaratok jószárára
köteleste magát, kevesen
Szendent vették.*

Zapisnik sa sednice Gradske skupštine,
održane 8. juna 1866. godine

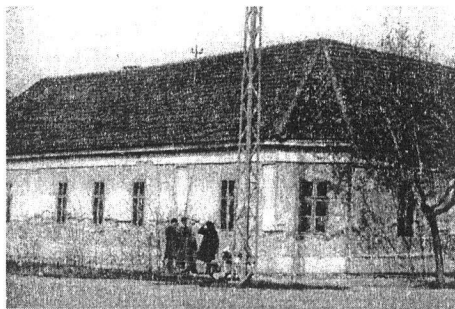
77. szám.
közgy. 1866.

Felhívás

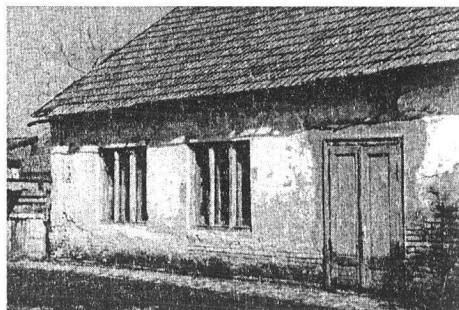
Zenta város összes lakosságához!

Azon sokféle hasznos társulatok és üdvös intézetek közt, melyek időnként édes hazánkban alakultak, s most is keletkeznek, igen sok van olyan, mely általában az egész hazának, s részben egyes vidékek, helységek vagy testületek anyagi vagy szellemi felvirágzásának és jólétének hathatós előmozdítójaként tekinthetők; de jó lélekkel lehet állítani, hogy mind ezen hasznos és üdvös intézmények közt, sőt mondhatni a föld kerekiségén egy sines oly nemes, nagy és szent célu vállalat, mely a közrészvétet és általános jólkarolást oly nagy mértékben megérdemelné, mint a *kisfalócsoda*,

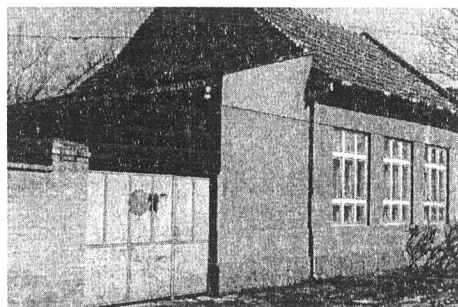
Poziv za davanje dobrovoljnih priloga radi otvaranja zabavišta

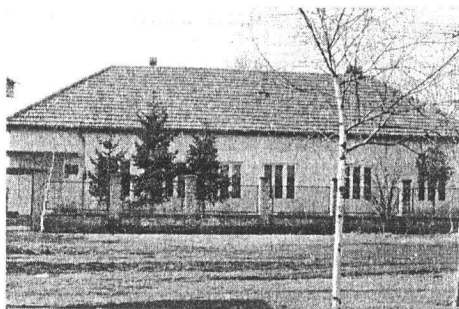
Zabavište „Boroš”

Topartsko zabavište

Zabavište u Partizanskoj ulici

Zabavište u Ulici Atila Jožef

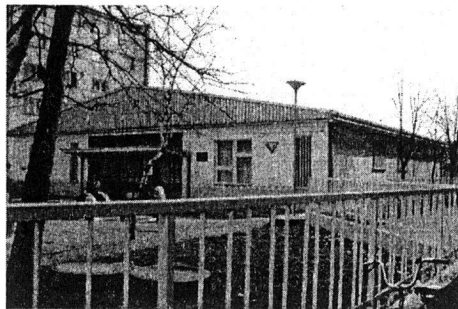
Zabavište u Ohridskoj ulici

Zabavište u Ulici Zlatne grede

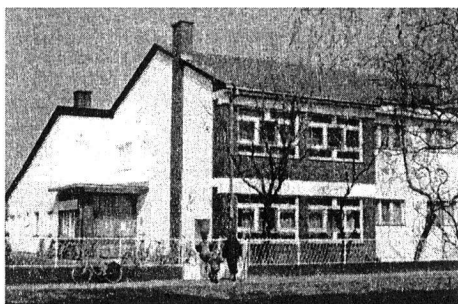

Zabavište u Ulici Vlade Tomanovića

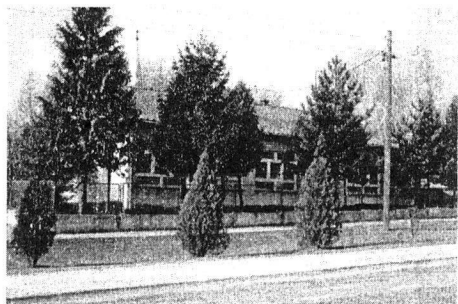

Zabavište na Keju Borisa Kidriča

Zabavište u Ulici Maksima Gorkog

Zabavište na Pesku

Zabavište u Tornjošu

Zabavište u Gornjem Bregu

Najstarija sačuvana fotografija grupe predškolske dece iz 1926. godine

Deca Topartskog zabavišta iz 1940/41. godine

Grupa dece prvog obdaništa u Senti

Irena Janek i Aranka Patoč sa svojom grupom u dvorištu zabavišta „Boroš”

**Direktor Erika Adam
sa kolektivom**

Direktor Marija Bordelj i kolektiv

Na kratkom odmoru

Dobro nam došli, naši penzioneri !

Direktor Matilda Laki sa grupom radnica

**Vozimo se,
a ne putujemo**

Pogodi, ko je Deda mraz !

Deo kolektiva iz 1980. godine

Na odmoru uglednog zanimanja Piroške Kasa

U krugu naših penzionera

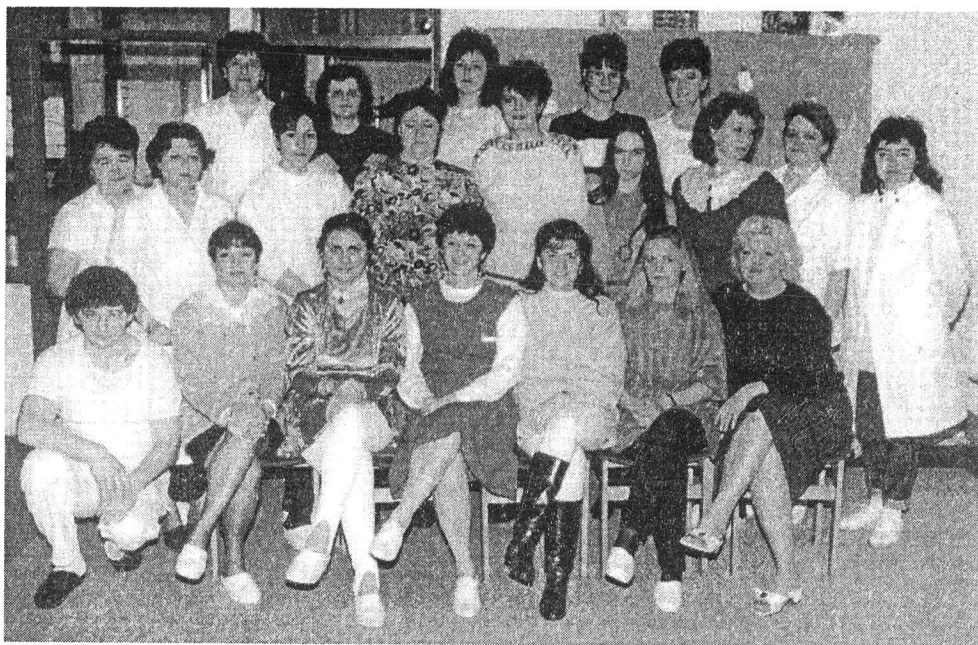

Kolektiv iz Ulice Zlatne grede

Radnici sa Keja Borisa Kidriča

Naši radnici na Pesku

Kolektiv u zabavištu iz Ulice Maksima Gorkog

**Radnici zabavišta u
Ulici Atila Jožefa**

Kolektiv iz Ulice Vlade Tomanovića

Radnici zabavišta u Ohridskoj ulici

Grupa radnica Dečjeg vrtića „Snežana”

Slavimo 120-u godišnjicu

**Direktorica Ana B. Varga
otvara izložbu**

Doživeli smo 130-u !

SPISAK SPONZORA

- 1. D.D. FERMIN**
Fermentaciona industrija sa p.o. SENTA
- 2. D.D. FABRIKA ŠEĆERA & TE-TO p.o. SENTA**
- 3. VOJVODANSKA BANKA**
D.D. NOVI SAD G.f. SENTA
- 4. MLEKARA – SENTA**
- 5. D.D. ŽITOPROMET – MLIN SENTA**